

Galaction VEREBCEANU
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

**O VARIANTĂ MOLDOVENEASCĂ
A CĂRȚII POPULARE *ALEXANDRIA*¹.
LEXIC (5)**

The Moldovan version of the popular book *Alexandria*. Vocabulary (5)

Abstract. This article analyzes the lexical units registered in the text of the book *Alexandria* (Romanian manuscript, 817 quota, 301 fund, copied in Chișinău in 1790 and stored at the National Library of the Academy of Sciences „V. I. Vernadsky” of Ukraine), the most conspicuous being the words disappeared from the contemporary literary Romanian or the words with literary meanings different from the current.

Keywords: old word, folk word, etymology, origin, regionalism, vocabulary.

Textul de care ne ocupăm se remarcă printr-un vocabular destul de bogat și variat, alcătuit din cuvinte, în general, cunoscute limbii contemporane. Ca în orice scriere veche, întâlnim însă mai mulți termeni care, în raport cu limba română literară, diferă prin sensul și forma particulară. De aceea, în selectarea cuvintelor, ne-am condus de criteriul neapartenenței la lexicul limbii române literare standard.

Cuvintele-titlu de articol, redată în formă literară, la forma de bază (nominativ singular nearticulat, în cazul substantivelor, infinitiv, pentru verbe), succedate de indicațiile morfologice și, după caz, de variante (de regulă învechite, regionale sau populare), cu mențiunea („și) în var.”, au fost ordonate alfabetic, după litera inițială a cuvântului. Urmează sensul/sensurile consemnat/e, exemplele și indicarea exhaustivă a filelor unde au fost înregistrate (precedate de „v. și”), inclusiv indicarea completă a filelor formei literare concurate de varianta ei (precedate de „cf. și”).

Astfel concepută, lista de cuvinte întrunește mai multe procedee de prezentare a lexicului unui text vechi, specifice, în mare parte, atât glosarului, cât și indicelui de cuvinte. Totodată, lista reia unele forme și variante ale fenomenelor (fonetice și morfologice) discutate în alte capitole ale cercetării, dar ale căror trimiteri au fost selective.

a prep. „în”: „Și îndată ieșiră toț cu făclii aprinsă țiid pre a mîna” (24^r; v. și 18^v-2).

acel pron. dem. 1. loc. adj. ca acela „neînsemnat”: „nu să cade a bate, Împărăție Ta, război cu unul **ca acela**, căci esti fără de vîrstă” (14^v). **2. loc. adv. drept aceea**

---

¹ V. „Philologia”, 2014, nr. 1-2, p. 72-136; 3-4, p. 76-86; 2015, nr. 1-2, p. 80-103; 3-4, p. 82-93.

„pentru aceasta, din această cauză, deci, atunci”: „Poruncit-au **drept aceea** împăratul Alexandru” (38^r; v. și 54^r). **3. într(u)-acel ceas** „în momentul acela”: „îndată **întru acel ceas** veni războiul și să împreună unu cu altu” (60^v; v. și 24^v, 25^r, 39^r, 60^r, 68^r).

acestași adj. pron. dem. loc. adv. *întru aceștiași chip* „în felul acesta, astfel”: „Și scrisă carte **întru aceștiași chip**” (13^r; v. și 14^r, 69^r).

acolo adv. în var. **acole**: „Și să dusă de **acole** la a trie poartă” (34^r; v. și 16^r, 18^r, 19^v, 22^v, 24^r, 26^r-2, 28^v, 29^r, 30^v, 34^v, 39^r-3, 39^v-3, 40^r-2, 40^v, 41^r-3, 42^r-2, 42^v-3, 43^r, 46^r-2, 46^v-4, 47^r-2, 47^v-3, 48^v-2, 57^v-2, 60^r, 60^v, 61^r-3, 65^r, 66^r, 66^v-3, 69^r-2, 69^v, 71^r, 72^v-2, 74^r, 75^r).

adică adv. în var. **adecă**: „cetățanii îi ieșiră înainte lui cale de trei mile de loc, **adecă** 7 ceasuri” (22^r; v. și 29^v, 40^v, 52^r, 69^v, 71^v).

adins adv. constr. *mai cu de-adinsul* „mai stăruitor”: „Candarcus, rușinându-să, să dede de-o parte și iarăș începu a căuta la Alexandru **mai cu de-adinsul**” (33^v).

aici adv. în var. **aice**: „Și cum au vrut au venit **aice**, iară cum va vre nu să va pute duce de **aice**” (16^r; v. și 19^v, 33^r, 35^r, 40^r-4, 41^v, 42^r-3, 42^v, 43^v, 44^r-6, 46^r-4, 48^v, 65^v-5, 66^r, 67^v-3, 68^r, 70^r, 71^v-2).

aidoma adv. în var. **avidoma**: „și pe podul curților era făcut ceriu și pe ceriu, făcute stele și lucefiri și un curcubeu mare și frumos de-ț păre că este **avidoma**” (57^r).

ajunge vb. **1.** expr. *a ajunge minte de copil* „a deveni senil”: „astăz **ai ajuns minte de copil mic**” (14^r). **2.** *a ajunge la mîna cuiva* „a fi la discreția cuiva”: „De vreme ce **ai ajuns la mîna me**, îț voi scoate eu și muieră ta, și copii <i> tăi, și tot ce va fi luat de la tine Evagrid-Împărat” (63^r).

ajutor s. f. în var. **ajutoriu**: „Și iată că vă trimit și oști întru **ajutoriu**” (22^v; v. și 35^v-3, 47^v, 54^r-2, 57^v, 58^r, 59^v).

alături adv. în var. **alătore**: „Alexandru să spăimîntă și nu dzisă nimic, ce trecu **alătore**” (65^r).

ales adv. „deosebit”: „Iară după dînșii veni 500 de fete tinere și **ales** de frumoasă” (18^r).

alocuri adv. în var. **alocure** loc. adv. *pre alocure* „în unele locuri”: „iar **pre alocure**, pre vîlcele înota și cai în sînge” (17^r).

amar s. n. loc. adv. *cu amar* „amarnic, foarte”: „începu a plînge ca muierile **cu amar** și cu multă jale” (35^r).

ametist s. n. în var. **ametisoma**: „închină lui Alexandru 2 porfire împărătești cu mult meșteșug țasute și cu pietri scumpe împodobite adraxan, piatră **ametisoma**” (71^v).

amiază s. f. în var. **amiiazăzî** „sud”: „Iară limbile păgîne ce veni război întru ajutoriu lui Poriu-Împărat fugiră de frica lui Alexandru spre **amiiazăzî**” (57^v; v. și 53^v-2, 18^v-2, 60^r-2).

amistui vb. „a dispărea, a se mistui”: „Și așa **să amistuiră** toț în pădure” (16^v).

amîndoi num. col. în var. **amîndooa**: „Și tăie și Alexandru cu 2 sabii lungi cu **amîndooa** mîinile” (36^r; v. și 53^r, 54^r).

arăpesc adj. și în var. **arăpăsc** „care aparține arapilor; privitor la arapi”: „Și începu a le împărți daruri împărătești: cai **arăpești**, sabii ferecate cu aur și alte daruri scumpe împărătești” (74^v; v. și 18^r, 30^r, 57^r); „Și-i mai dede un bidiviu **arăpăsc**” (68^v).

armie s. f. „armată”: „Și să așeză cu **armie** lui de ceea parte pre malul Efracului” (52^r; v. și 52^r).

asemenea adv. în var. **asămene**: „Bine ar fi și tu să fii împărat **asămene** ca și Alexandru-Împărat” (64^v; v. și 35^r).

aspidă s. f. „viperă”: „Și scoasă pavădza învălită cu piei de **aspidă** a lui Tarchenie-Împărat” (19^r; v. și 22^r, 57^r).

astronom s. m. „astrolog”: „în poarta cetății era legat un nod cu mare meșteșug de un filosof **astronom**” (61^v).

astronomie s. f. „astrologie”: „Și era acel inel făcut cu mare meștersug de **astronomie**” (22^r; v. și 57^r).

așa adv. constr. *de așa* „astfel, în felul acesta”: „Pentru aceea să muncescu **de așa**” (65^v).

așeza vb. (sens contextual) expr. *a așeza șfat* „a hotărî”: „Și **aședzară** tot **șfatul** lor să nu să mai închine” (15^v; v. și 18^r).

așjdere adv. și în var. **așejdere** „la fel, asemenea”: „ai luat și Eghipetul cu acea nebunie a ta, **așjdere** cu protivnicii tăi” (27^r; v. și 34^v); „mult au întrat și n-au mai ieșit, **așejdere** și care au ieșit n-au mai ieșit sănătoș” (65^r).

atenian s. m. în var. **antinean/atenean/atinean**: „iară **antinei**<i> să spăimîntară și plecară a fugi” (17^v); „Voi, **ateneilor**, ascultați-mă pre mine” (15^v); „Iară **atinei**<i>, dacă văzură că nu să vede Alexandru lîngă cetate, ieșiră afară” (16^v; v. și 15^v, 16^r-3, 17^r-2).

atunci adv. în var. **atunce**: „**Atunce** începu Ruxanda a plînge” (76^v; v. și 13^r, 17^r, 23^v, 25^r, 26^v, 28^r, 30^r, 30^v, 31^r-3, 36^r, 36^v-2, 43^r, 44^v, 47^r, 48^r, 53^r, 55^v-3, 58^r, 60^r, 61^r-2, 65^r, 68^r, 70^r, 70^v, 72^r, 75^v-2, 76^r).

au adv. interog., conj. **1.** adv. interog. „oare”: „**Au** nu era acesta odată mare și tare, iară acum nu să cunoaște unde au fost?” (56^r; v. și 72^v). **2.** conj. „sau”: „**Au** îț schimbă numele, **au** să faci precum fac și eu” (72^v; v. și 14^v, 15^v, 18^r, 71^v-2).

babilonian s. m. în var. **vavilonean**: „Iară **vavilonenii**, dacă vădzură aceasta, nu să mai putură apuca de nimic” (29^v; v. și 22^v, 29^v).

bate vb. **1.** expr. *a bate război* „a se război”: „Împărate, nicidecum să nu faci un lucru ca acesta, care vine cu mare ocară și rușine Împărății<i> Tale **să baț război** cu un copil mic” (14^v). **2.** *a se bate cu gîndurile* „a fi preocupat de ceva”: „Și **mă bat cu gîndurile** ca cum s-ar bate o corabie de valuri” (72^r).

bazaconie s. f. în var. **bedzaconie** „nelegiuire”: „Apoi fu voie lui Dumnedzau și gîndi să iasă din lume la pustie pentru **bedzdaconiile** oamenilor” (41^v).

bătaie s. f. „luptă”: „Împărate Alexandre, Atina nu o vei lua cu **bătaie**” (16^v).

beli vb. „a jupui”: „Și dzisă Alexandru **să-i belească** pre toț. Și-i **beliră** și dederă carne tătariilor de o mîncară” (48^v).

berbec s. m. în var. **berbece**: „În cursul anilor 5200 ieși-va inorogul de la Mache-donie și va ucide **berbecile** de la răsărit” (18^v).

bere s. f. „băutură”: „Doară îm va fi **bere** cea de apoi?” (25^r).

biserică s. f. și în var. **besărică**: „După aceea ieșiră din **besărică** și adusără multe daruri” (24^r, v. și 24^r); cf. și **biserică** (24^r).

blagoslovi vb. „a binecuvînta”: „Ivantie-Împărat luo pre Alexandru de mîină și-l pusă lîngă dînsul, în jilțul lui cel de aur, și-l **blagoslovi**” (43^r; v. și 24^r).

blajenie s. f. în var. de voc. **blajentie** „fericit”: „O, **blajentie** Ivantie! Spune-m în ce Dumnezău credeț și cui vă închinaț?” (44^r; v. și 43^v-2, 44^v-3).

blid s. n. „vas”: „Și-i mai dederă 15000 de **blide** de aur” (19^r; v. și 30^r, 38^r, 71^v).

boală s. f. în var. de pl. **boale**: „să apropiiară 4 **boale** de trupul tău” (69^v).

boieri vb. „a conferi cuiva titlul de boier”: „Împărate, tu pre mine m-ai crescut în curțile tale, m-ai hrănit, m-ai **boierit** și mult bine mi-ai făcut” (30^v).

bolnăvi vb. „a se îmbolnăvi”: „Și scăldîndu-să, preste noapte **să și bolnăvi**” (24^v; v. și 43^v).

caftan s. n. „manta” expr. *a îmbrăca în caftan* „a ridica la rang de boier”: „Și-l iertă și-l **îmbrăcă în caftan** și-l pusă capitan pre 10000 de oameni mai mare” (73^v).

cap s. m. 1. expr. *a-și pune capul* „a-și pune viața în primejdie”: „Dară pentru ce **îț pui capul** Împărății<i> Tale întru acestaș chip?” (69^r).

capişte s. f. „templu sau altar dedicat zeităților antice păgîne; p. ext. biserică de rit neortodox”: „Și nu-i pute opri pîn nu aprinsără **capişte** idolească” (17^r).

care pron. rel. și în var. **carele**: „trebuiești dintele **carele** te doare să-l scoț înfîi” (13^v; v. și 18^v, 19^v, 22^v, 22^v, 24^r, 25^r, 27^r, 28^r, 28^v-2, 30^r-2, 31^v, 32^v, 33^v, 35^r-2, 38^r, 39^r, 43^r, 47^v-2, 48^r, 51^r, 51^v, 56^v, 57^r, 58^r, 66^v-2, 67^r, 71^v, 72^r-2); cf. și **care** (13^r, 14^v, 18^v, 19^r, 25^r, 35^r, 39^v, 41^r, 42^r, 43^r, 48^v, 52^r, 54^r, 55^v, 56^r, 59^r, 61^r, 65^r, 66^v, 67^r, 68^v, 69^r, 69^v, 74^v-2, 76^v).

carte s. f. „scrisoare”: „Cînd au scris Darie al trieile rînd **carte** la Alexandru” (31^v; v. și 13^r-4, 13^v-4, 14^r-3, 14^v-2, 15^r-3, 16^v-4, 18^v-3, 22^v-2, 23^r-6, 23^v, 24^v-5, 25^v-2, 27^r-4, 27^v-4, 30^r, 32^r, 32^v-5, 33^r-2, 35^r-2, 35^v, 51^r-4, 53^v, 54^r-3, 54^v-4, 57^v-2, 58^r-3, 58^v-2, 59^r-2, 64^v, 71^v, 72^r-2, 75^r-2).

casă s. f. „cameră”: „Și-l mai băgă într-alte curț, întru carele era preste tot așternută **casa** cu urșinic” (67^r).

căci conj. loc. conj. *căci că* „pentru că”: „Nu-ț mulțămăsc de carte ce mi-ai trimis, că nu fu într-însa cuvinte de împărat, ce de măgariu, **căci că** tu te laudzi mie” (27^v).

cădelniță s. f. în var. **cadelniță**: „ieșit-au înainte 40 de popi rîmlenești tot cu chivote și cu **cadelnițe** de aur pre a mîină” (18^v).

călăraș s. m., adj. „ostaș de cavalerie” 1. s. m. „Tot **călărașul** să puie după dînsul cîte un pedestraș” (53^r; v. și 15^v, 16^v-2, 18^r, 26^r-2, 27^r, 28^r, 48^r, 51^r). 2. adj. „Pentru aceea să știi, Împărăție Ta, că am și eu 46000 de muieri **călărașe**” (58^r).

cămară s. f. „cameră”: „marsă Cleofila și scoasă pre Alexandru din **cămarile** ei afară” (68^v).

căpcăun s. m. în var. **căpcîn**: „Și de acole mai marsără mai înainte 4 dzile și ajunsără la țara **căpcînilor**” (42^r).

căpitan s. m. în var. **capitan**: „m-au trimis împăratul să chiem **capitanii** la împăratul” (34^r; v. și 59^r, 73^r, 73^v).

către prep. în var. **cătră**: „El dzisă **cătră** Darie” (30^v; v. și 14^v, 15^v, 16^v, 23^r-2, 24^v, 27^v, 35^r-2, 35^v, 40^r, 47^r, 54^r, 55^v, 59^r, 60^v, 64^r, 64^v-2, 68^r, 73^r).

căuta vb. „a privi”: „Și **căută** Alexandru și să vadzu pre dînsul zugrăvit în icoana aceea” (67^v; v. și 22^r, 29^v, 33^r, 33^v-2, 41^r, 43^v, 46^r, 71^r, 75^v, 76^r).

cealma s. f. „turban”: „Deci tot așa să poartă pînă în dzioa de astădz muiereste, cu cîrpe în cap, ce să dzice turcește **cealmale**” (51^r).

ceas s. n. sint. *mult ceas* „timp îndelungat”: „Și începură a plînge și ei împreună cu dînsul **mult ceas**” (70^r).

cerca vb. „a căuta”: „**cerca** vreme cu prilej cum ar pute el otrăvi pre Alexandru” (75^r).

cerneală s. f. „negreală”: „O, dragule mieu Merchis, pentru ce îți cernești tu barba? Au este ceva de ajutor **cerneala**?” (72^v).

cerni vb. „a înnegri”: „Iară acole aproape de Alexandru sta un boieriu, anume Merchis, și era bătrîn și slab și apoi își tot **cernie** barba ca să vadză la arătare că este tînăr” (72^v).

chip s. n. loc. adv. **1. cu acest chip** „astfel”: „și **cu acest chip** om bate noi pre machidoneni” (51^v). **2. în ce chip** „cum”: „Deci acum **în ce chip** mă sfătuireț să fac?” (51^v; v. și 48^r). **3. într-alte chipuri** „altfel”: „Și era pasările acele unele albe, altele roșii și altele, **într-alte chipuri**” (43^r).

chiparos s. m. în var. **tiparis**: „Și de acolo îl băgă într-alte casă minunate, ce să chieama de lemn bulica, evsica, **tiparis**, pevgu și chiedru” (67^r).

chitit adj. „chibzuit”: „îndată trimisă de adusă pre Meemant voievodul, foarte bun veteaz și **chitit**” (27^r).

chivot s. n. „cutie”: „Iară dacă întrară în cetate, ieșit-au înainte 40 de popi rîmlește tot cu **chivote** și cu cadelnite de aur pre a mîna” (18^v).

ci conj. în var. **ce**: „noi cu tine nu ne vom bate, **ce** noi închinăm împărăție noastră la împărăție ta” (15^r; v. și 13^v-3, 15^v-2, 16^v, 18^r, 23^r, 25^r, 27^r, 27^v-3, 28^r, 30^r, 32^r, 36^r, 41^v, 42^r, 43^r, 44^v-4, 47^v-2, 53^r, 53^v-3, 54^r, 54^v, 55^v-2, 57^r, 57^v, 58^v, 60^v, 64^r, 65^r-2, 65^v-2, 67^r, 67^v, 73^v-2, 75^r-2, 76^v). **1.** „așadar, deci”: „**Ce** mergi, Alexandre, că-l vei birui” (55^r; v. și 13^v, 14^r, 28^r, 54^v). **2.** loc. conj. *ce însă* „așadar, deci” „**Ce însă** mă aștaptă pîn cînd mă voi întărca” (13^r). **3.** loc. adv. *la ce* „de ce”: „Dară **la ce** ai venit la noi?” (41^v).

cineși pron. nehot. „fiecare”: „Apoi ședzură și ceialalți, **cineș** după cinste sa” (71^v; v. și 18^v, 70^r).

cinste s. f. **1.** expr. *a fi fără de cinste* „necinstit”: „Mai bine să mor cu cinste la războiu decît să fiu împărat **fără de cinste** pre lume” (32^r; v. și 69^r). **2.** *a-i face cinste (cuiva)* „a-i face onoare (cuiva)”: „noi închinăm împărăție noastră la împărăție ta și **cinste îți vom face**” (15^r). **3.** loc. adv. *după cinste* „conform rangului”: „Apoi ședzură și ceialalți, **cineș după cinste sa**” (71^v).

cislă s. f. „număr”: „atîte oști are Alexandru, cît nu le mai știe **cisla** și sama” (35^v; v. și 26^v-2).

citi vb. și în var. **ceti**: „Și **cetiră** carte și dzisără” (16^v; v. și 23^r, 24^v-3, 25^r, 25^v, 27^r, 27^v, 33^r, 35^v, 40^r, 41^r, 51^r, 54^v-2, 58^r, 58^v, 61^v, 72^r, 75^r); cf. și **citi** (13^r, 13^v, 14^r, 15^r, 22^r, 23^r, 32^r, 32^v).

cititor s. m. în var. **cetitoriu**: „Vezi, frate **cetitoriule**, ce face Dumnedzău cu oamenii mîndri și măreț” (35^r).

ciudesă s. f. „minune”: „Și vei vede multe **ciudesii** și minuni pre acele ape” (46^r; v. și 47^v, 57^r, 65^v).

cîmp s. m. în var. de pl. **cîmpi**: „Și dzisă și turcilor lui să să strîngă pre **cîmpii** Persidii” (35^v; v. și 71^r-2, 76^r, 76^v).

cîrjă s. f. „baston care servea ca însemn al puterii”: „Întru o dzi dăruî Alexandru pre Aristotel, dascalul lui, cu cununa și cu **cîrja** lui Poriu-Împărat” (73^v).

cîrpă s. f. „basma”: „Deci tot așa să poartă pînă în dzioa de astădz muierește, cu **cîrpe** în cap” (51^r).

cît conj. „încît”: „Și Atina atîta era de mare și împodobită, **cît** cu adevărat mult împăraș au dorit să o dobîndească” (15^v; v. și 17^r, 26^r-2, 26^v-2, 28^v, 29^r, 35^v, 36^r, 39^r, 39^v, 40^r, 43^r, 47^r, 52^r-3, 53^r-2, 56^v-2, 58^v, 60^r, 67^r, 74^v, 76^r-2, 76^v).

clăti vb. 1. „a (se) mișca”: „Iară oștile noastre să stei pre loc pînă ce ne vom bate noi amîndoi, **să nu să clătească** din loc” (54^v). 2. expr. *a clăti cu capul* „a clătina”: „Și să minună și Alexandru și **clăti cu capul**” (25^r; v. și 13^v, 33^r, 35^v, 75^v).

cocon s. m. „copil”: „foarte îț mulțămescu că porț grije de țara me și pre mine, fiind **cocon** tînar, mă poștești la împărăție ta” (13^r; v. și 13^v).

cocor s. m. în var. f. **cucoară**: „Împărate Alexandre, avem nevoie de **cucoară**, că vin vara și ne strică poamele și țarinile” (39^v; v. și 39^v).

copac s. m. în var. de sg. **copaci**: „unde cade **copaciul** mare, mare sunet face” (30^v).

coroană s. f. în var. **corona**: „Și marsă Alexandru la stîlp și cădzu **corona** din capul lui Nehtinav în capul lui Alexandru” (25^v; v. și 19^r).

crai s. m. „rege, împărat, domnitor”: „Și veniră toț **craii** și toț domnii de la apus” (19^v; v. și 18^r, 18^v, 22^r, 35^r, 54^r, 55^v, 57^v-2, 63^r, 63^v-4, 65^v, 67^r, 71^r-3, 71^v, 72^v, 75^r).

crăie s. f. „țară stăpînită de un crai”: „ave 30 de **crăii** supt stăpînire sa” (35^r; v. și 19^v-3, 53^v-3, 61^r, 69^r).

creier s. m. în var. **crier**: „Pînă nu să sparge capul, nu cură **crieri**” (17^v; v. și 70^v).

crystal s. n. în var. **cîrștal/crîștal**: „Și împrejurul acelor casă cură un pîrău foarte limpede și dulce pre niște jghiiaburi de **cîrștal**” (67^r); „Și de acole îl băgă într-alte casă tocmă de **crîștal**” (66^v).

crug s. n. „ciclu”: „acela [ceasul] purta **crugul** lunilor și a luceferilor” (57^r).

crunt adj. „însîngerat”: „dacă vede pre vreun om de ai <lor> **crunt**, ei omorîie, adecă îl și mînca” (40^v).

cunună s. f. „coroană”: „Întru o dzi dăruî Alexandru pre Aristotel, dascalul lui, cu **cununa** și cu cîrja lui Poriu-Împărat” (73^v).

curge vb. și în var. **zure**: „și **cură** săgețile ca ploaie în cetate” (25^r; v. și 17^v, 53^r, 67^r 76^r-2); cf. și **curge** (46^r, 76^r).

curteni vb. „a se prezenta în fața unui împărat”: „oi veni la Persida cu toț machidoneniî miei și **mă voi curteni** la împărăție ta” (13^r).

curvar s. m. „afemeiat”: „Împărate Alexandre, bărbatul mieu mă bate și este **curvar**” (73^v).

curvie s. f. „prostituție”: „Și-i mai învăța Alexandru ca să să ferească de jacuri, de **curvii**” (28^r).

da vb. **1.** „a năvăli, a se năpusti asupra cuiva”: „Atunci Alexandru să întoarsă degrabă și **dede** după pești și-l ucisă” (47^r). **2.** „a se acomoda, a se adapta”: „noi am rămas fără de frică și fără de împărat și iarăș **ne-am dat** pre viața din lume” (41^v). **3.** expr. *a da cu (săgeata, pietre...)* „a trage”: „începură **a da cu săgețile**” (16^r; v. și 40^r). **4.** *a da zile* „a lungi viața cuiva”: „eu ție iată că-ț **dau dzile** de la mine” (31^r; v. și 31^v-2, 69^r, 75^v-3). **5.** *a da la mîna (cuiva)* „a încredința”: „Iată, fraților, că de astădz **dau la mîna** voastră pre maică-me, Olimbiada, și pre împărăteasa me, Ruxanda” (75^v). **5.** *a da învățătură* „a învăța”: „Tu n-ai treabă **a da învățături** solilor împărătești” (33^r; v. și 67^v). **6.** *a da în trîmbiță* „a suna”: „Iară Alexandru dinapoi **dedită în trîmbiță**” (17^r).

dac s. m. în var. de pl. **dați**: „mai înainte au fost pustie țara aceasta, tocma din zilele lui Decheval, craiul nostru al **daților** celor vechi” (22^r).

dar conj. în var. **dară**: „**Dară** să știi, Alexandre, că toată lume vei lua-o, **dară** la moșie ta nu vei ajunge” (43^r; v. și 13^v, 14^r-2, 15^r, 23^r, 25^r, 27^v, 28^r, 29^r, 32^v, 34^v, 38^r, 40^v, 41^v, 42^r, 46^r, 47^v-2, 55^r, 57^v, 58^v, 59^r, 59^v-2, 65^v-2, 68^v, 69^r-2, 71^r, 71^v, 72^r, 72^v, 73^v, 74^r-2); cf. și **dar** (25^r-2, 41^r, 42^r, 43^v-2, 52^v, 54^r, 58^r, 58^v, 59^r, 65^v-2, 66^r, 67^v, 68^r-3, 72^v, 76^v).

dascăl s. m. în var. **dascal**: „și dzisă lui Aristotel **dascalului** de ședzu lîngă Alexandru” (71^v; v. și 51^r, 71^r-3, 73^v).

de¹ conj. „și”: „cădzură din ceriu **de** să făcură draci” (70^v; v. și 35^r, 55^v, 58^r).

de² prep. **1.** „din”: „Și-i mai dede un inel, neștiut prețul lui, făcut **de** 4 pietri scumpe” (68^v; v. și 17^r, 16^r, 25^r, 51^v, 52^r, 53^r, 60^r-2, 66^v, 67^r, 70^r, 75^r). **2.** „pentru”: „Și-i dede 120 haznale de galbeni, haragiul **de** 10 ani” (68^v; v. și 13^v). **3.** „din partea cuiva”: „noi rău vom pătimi **de** Darie-Împărat” (23^r; v. și 35^r, 39^v). **4.** „de la”: „Am înțales **de** Împărăție Ta” (58^v).

de³ pron. rel. invar. „care, ce”: „și dederă carne tătărilor **de** o mîncară” (48^v; v. 41^v, 67^r).

deci conj. „apoi”: „Și dacă face muiere fecior, e îl ține la dînsa 3 ani, **deci** îl aduce la tată-său, iară dacă face fată, apoi tot acolo cu maică-sa rămîne” (44^v).

dedesupt adv. „dedesubt”: „Alexandru trecu cu toată oaste pre urma apei Efratului și dedi pre **dedesuptul** cetății” (29^v; v. și 67^r).

degrabă adv. loc. adv. *cu degrabă* „în grabă”: „Candosal alergă **cu degrabă** la maică-sa” (68^v).

deschide vb. și în var. **deșchide**: „Și nu putură răbda mulțime săgeților și **deșchisără** porțile” (16^r; v. și 22^r, 25^r, 34^r-5, 34^v-2, 55^v); cf. și **deschide** (34^r).

deschis adj. în var. **deșchis**: „cetățanii să spăimîntară și cînd căutară ei, adecă porțile **deșchisă**” (29^v).

deosebi vb. „a se separa”: „mulț s-au rădzvrătit și **s-au deosăbit** de noi” (44^r).

despre prep. „dinspre”: „Și-i luo Vizantie voievodul cu oaste **despre** pădure și-i scoasă la cîmp” (40^v; v. și 25^r, 39^r, 69^v).

diamant s. n. în var. **adiiamant**: „săgețile lor n-ave her în vîrf, ce ave piatră de **adiiamant**” (47^v; v. și 19^r, 71^v).

din prep. **1.** „de”: „Dumnezău desparte sufletul **din** trup” (70^v). **2.** „cu”: „începură a să tăie **din** sabii și **din** suliță” (36^r).

dinapoi adv. în var. **denapoi**: „și cu-n cap grăie ca oamenii, iară cu alt cap ce ave **denapoi** lătra ca cîinii (42^r; v. și 17^r).

dinăuntru adv. în var. **dinluntru**: „Apoi **dinluntru** făcu alt dzidiu și mai mare” (61^r).

dintru prep. **1.** (sens local) „din”: „și **dintru** aceea dzi era tot scîrbit Alexandru” (71^r; v. și 35^r, 43^v, 44^r-2, 47^r, 61^v, 74^r). **2.** (sens partitiv) „din, dintre”: „niciunui om **dintru** cei proști nu te vei pute potrive” (14^r; v. și 39^v).

dîrjie s. f. „dîrzenie”: „s-au menunat de sămeție și de **dîrjie** muierilor” (58^r).

doamnă s. f. „soție a unui domnitor sau a unui boier”: „Iară pre fata lui Poriu o dede Alexandru lui Filon voievodului ca să-i fie **doamnă** lui” (56^r).

doar adv. în var. **doară** „oare”: „**Doară** voi îmi puteț da dzile de la voi?” (75^v; v. și 25^r, 64^v).

dobîndă s. f. „pradă de război”: „Pentru aceea caută de-ț împărțăște **dobîndzile**” (70^r; v. și 17^r).

dobîndi vb. „a cuceri”: „Și Atina atîta era de mare și împodobită, cît cu adevărat mult împăraț au dorit să o **dobîndească**” (15^v).

doctor s. m. în var. **dohtor**: „Iară eghiptenii, oarecum și cum obliciră pentru aceea și știind ei că Filip este **dohtor** lui Alexandru, scrisără carte la Filip vraciu” (24^v).

doctorie s. f. în var. **dohtorie**: „Filipe vraciule, oare această **dohtorie**, de o voi be de la tine, folosi-m-va ceva sau mai spre rău îm va fi?” (24^v).

doi num. card. în var. **dooa**: „loviră pe Poriu cu războiul de **dooa** părț” (53^r).

doilea num. ord. în var. **doile/doa/dooa**: „o parte de oaste o lăsă înapoi, **al doile** o pusă la mijloc” (16^v); „Cînd fu **a doa** dzi, marsără toț boierii la Alexandru” (40^v; v. și 42^v); „Și să dusă la **a dooa** poartă” (34^r; v. și 34^v, 52^v, 60^r, 63^v, 64^v, 66^v).

domestici vb. în var. **dumesnici**: „Și vru Alexandru să scoată de acei oameni la lume pentru minune și-i **dumesnici**” (47^v).

domnie s. f. „regiune stăpînită de un domn”: „Da-ț-voi numai 3 dzile pîn cînd îț vei tocmi împărățiile și **domniile**” (75^v; v. și 19^v, 69^v, 75^r-3).

dovedi vb. „a învinge, a birui”: „Și să loviră întîi lei<i> cu bivolii și-i **dovediră** bivolii pre lei, apoi să loviră pardoșii cu taurii și-i **dovediră** taurii pre pardoș” (51^v).

dragoman s. m. „interpret, traducător”: „Și să strînsără cetățanii la sol și căutară un **dragoman**” (16^r; v. și 16^r-2).

drege vb. „a repara”: „Tot omul să-ș hrănească cai<i> bine și să-ș **dreagă** armele” (38^r).

drept adj., prep. **1.** adj. „(om) fără păcat”: „Iară după aceea dede Dumnezău lui Adam alt fecior, om **drept** și înțălept” (44^r); „devotat, credincios”: „și noi încă ne închinăm cu capetele plecate pînă la pămînt, roabe **adevărte** (59^r). **2.** prep. „lîngă”: „vedzi **drept** acest loc este o peștiră” (64^v).

dulce adj. „bun”: „Cu niște cuvinte **dulci** și mîngîioasă ca aceste învăța Alexandru pre machidonenii lui” (28^v; v. și 15^r, 39^v, 40^r, 40^v, 44^v, 48^v, 67^v, 69^v, 70^r, 75^v).

dumnezeiesc adj. în var. **dumnedzăiesc**: „Iară calul, fiind cu dar **dumnedzăiesc**, au priceput că Alexandru vra să moară” (76^r).

dumnezeu s. m. „idol”: „întru aceea vreme cetățanii făce slujbe **dumnedzăilor**” (29^r; v. și 16^v-2, 35^r, 38^v, 64^v).

egiptean s. m. în var. **eghiptean**: „Iată, **eghiptenilor**, că mă duc de la voi bătrîn și voi veni tînăr ca de 30 de ani” (25^v; v. și 22^v, 24^v-2, 25^r-3).

elefant s. m. în var. f. **elifantă/lifantă**: „Să facem poduri pre **elifante** și să punem pre o **lifantă** cîte 40 de ostaș” (51^v; v. și 19^r, 51^v-2, 52^r-6).

elen adj. în var. **elenesc**: „scrisă slove **elenești**, rîmlenești și evrești” (46^r).

farij s. m. „cal frumos, de rasă”: „Și-i mai scoasă un **farij** alb cu șaoa de adiamant fără de preț” (19^r; v. și 71^v).

fără conj., prep. **1.** conj. loc. conj. *fără de* „în afară de”: „eu n-am pre altul nimene în lume **fără de tine**” (72^r; v. și 32^v). **2.** prep. (adverbial) *fără numai* „decît”: „alte griji nu avem **fără numai** grije a ne ruga lui Dumnedzău” (44^r; v. și 22^r, 61^r, 72^r).

făt s. m. „fiu” expr. *fătul meu* „fiul meu”: „scriu ție, **fătul meu** Alexandre, sănătate” (13^v; v. și 65^v-2, 68^r, 69^v, 75^r).

fecior s. m. **1.** „copil”: „Și întru acea cetate era o împărăteasă văduvă ce o chiema Candachie Cleofila-Împărăteasa. Și ave 2 **feciori**” (61^v; v. și 43^v-3, 68^r, 74^v). **2.** sint. *fecior de domn/crai* „prinț”: „Iară acole aproape de Darie-Împărat sta un **fecior de domn**” (30^v), „Iară noi pătîmim rău acum de un **fecior de crai**” (35^r).

fel s. n. în var. **feliu**: „Și pre acel cîmp era multe **feliuri** de oameni sălbateci” (39^v; v. și 41^r, 42^r, 43^r, 49^v, 66^v).

felinar s. n. în var. **felenar**: „prin curț pe multe locuri era spîndzurate pietri scumpe de lumina în loc de **felenare**” (57^r; v. și 32^v).

femeie s. f. și în var. **fămeie** **1.** „familie”: „Și aleasă Iracolie-Împărat tot oameni de treabă și cu **femeile** sale” (41^v). **2.** „soție”: „Iară Sif, feciorul lui Adam, el au rămas aice cu **fămeia** și cu copii<i> săi” (44^r).

ferdelă s. f. în var. **feldelă**: „măsură de capacitate pentru cereale egală cu circa 20 de kilograme”: „Dați-i 100 de **feldele** de galbeni de aur” (73^r; v. și 73^v-2).

fiară s. f. în var. de pl. **fhieră**: „leul, de va răcni, multe **fhieră** vor muri de frica lui” (28^r).

fiecare pron. nehot. în var. **fiștecare**: „porunci la toț voievodzîi să-ș scoată **fiștecarele** oștile sale la cîmp” (26^r; v. și 22^v, 26^v).

fier s. n. și în var. **her/fhier**: „săgețile lor n-ave her în vîrf (47^v; v. și 48^r, 48^v, 61^r, 68^v); „niciun **fhier** nu-l taie” (22^r); cf. și **fier** (66^r).

finic s. m. „curmal”: „După aceste ieșiră cetățanii toț cu stîlpări de **finic**” (18^v).

finică s. f. „curmală”: „luo de la dînșii poame și **finice** multe” (39^v).

fire s. f. „fîință, făptură”: „Iară pre fata lui Poriu, o dede Alexandru lui Filon voievodului ca să-i fie doamnă lui, care, după cum dzic, au fost **fire** de frumoasă (56^r).

fîntînă s. f. „izvor”: „Și luo Ivantie apă cu clondiriul din **fîntîna** aceea de supt picioarele lui” (43^v).

foarte adv. **1.** (așezat după adj. ori după vb. sau determinînd loc. adv.): „fugiră pînă la niște munț înalț **foarte**” (60^r; v. și 70^r); „Alexandru vădzu atîta oaste, să spăimîntă

foarte” (28^r; v. și 35^v, 52^r, 54^v, 67^r, 67^v); „Și era casăle acele în măiestrii pre niște fusă **foarte** cu meșteșug” (67^r; v. și 47^r, 48^r). **2.** (așezat înaintea vb.) „mult, tare”: „Alexandru, dacă citi carte, **foarte** să bucură” (15^r; v. și 13^r, 24^v-2, 34^r, 52^v, 54^r-2, 59^r, 64^r-2); cf. și **foarte** + adj. sau adv. (13^v, 15^r, 15^v, 16^v, 18^v, 27^r, 30^v, 32^r, 35^v, 39^v, 42^r-2, 42^v-3, 43^r, 44^r, 46^v, 47^r-2, 47^v, 54^v-2, 55^r, 59^r, 61^r, 61^v, 64^r, 66^v-2, 67^r, 68^r-2, 69^v, 72^v, 74^v, 75^v-2, 76^r).

foc s. n. (sens contextual) „armament”: „esti **foc** mult în cetate” (16^v).

frăține s. m. (urmat de un adj. pos.) în var. **frăține** „frate”: „Alexandru au scos pre muier **frăține-tău** din robie” (68^r).

frumusețe s. f. în var. **frumsăța/frumșeta**: „tot gîndie la hrana raiului și la **frumsăța** lui” (43^v; v. și 46^r); „plînge cu mare jale și cu amar pentru hrana raiului și pentru **frumșeta** lui” (43^v).

frunte s. f. „avangardă a unei armate”: „Și aș<a> purceasără după Alexandru pînă ajunsără în **frunte** oștii ce era înainte” (17^r).

gadină s. f. „animal sălbatic”: „Și era acei oameni mai iuțiu și mai ageri decît toate **gadinile** pre lume” (47^v; v. și 65^r).

galion s. n. „corabie”: „Și făcură 10000 de corăbii mari, cum s-ar dzice **galioane**” (41^v).

găti vb. „a se pregăti de luptă”: „porunci îndată oștilor lui să să **gătească** de război” (14^r; v. și 25^r, 27^v, 34^v, 38^r, 40^r-2, 51^r-2, 51^v-2, 55^r-2, 63^v, 64^r).

gîndi vb. „a-i păsa de ceva”: „au toț un cuget și o credință și o dragoste și ei de moarte **nu gîndesc**” (33^r).

glozozeală s. f. în var. **glogodzală** „învălmășeală”: „Iară dacă au întrat în cetate, s-au făcut o **glogodzală** mare” (17^r).

gol adj. (despre sabie) „scoasă din teacă”: „găsi pre maică-sa țiid în brață pre Darif și cu sabie **goală** în mîini țiidu-o” (68^v); cf. var. de pl. **goli**: „noi trăim mult și această viață viețuim **goli**” (43^v; v. și 41^v-2, 42^r).

gomon s. n. „ceartă, zgomot”: „să audzie acolo **gomon** de oameni mult și țipete” (65^r).

gonaci s. m. în var. **gonaș**: „să rușinară **gonașii** lui Darie-Împărat” (34^v).

grăi vb. „a zice, a spune, a vorbi”: „De cine **grăiește** și spune carte aceasta?” (18^v; v. și 13^r, 17^v, 41^v, 42^r, 43^r-2, 47^r, 53^v, 55^v-2, 67^v-2, 70^r, 73^v).

greșeală s. f. „păcat”: „Eu n-am venit să mă muncescu cu voi aice, ce am venit să vă văz și să vă întreb pentru ce **greș<a>lă** v-au băgat pre voi aice?” (65^v).

greșit s. m. „dușman”: „ești milostiv pre **greșii** tăi” (63^v).

griji vb. „a fi îngrijorat de ceva”: „și nu gîndesc ei unde vor muri, nici **nu grijesc** ei de moarte lor” (27^v; v. și 13^v, 65^v).

gripsor s. m. în var. **dzgripsor** „pajură”: „Și scoasăă [...] de **dzgripsori**” (38^r).

groaznic adj. în var. **groznic**: „să făcu cu totul **groznic** ca un leu înfocat” (67^v; v. și 69^v).

grumaz s. m. „gît”: „să aflare 80000 de călăraș și 60000 de pedestraș și 80000 de lei învățaț la război cu dzgărzi de aur la **grumazi**” (26^r).

hanger s. n. „cuțit mare”: „Iară doi din boierii lui, anume Răzvan și Candarcus, atunce îl ajunsără pre cale și-l junghieră cu **hangerile**” (36^v).

haraci s. n. în var. **haragi**: „să-i trimiteț **haragi** și oaste pe an” (16^r; v. și 13^v, 15^r-2, 17^v, 18^r, 19^v, 23^r, 27^r, 30^v, 31^v, 33^r-2, 57^v, 63^r, 64^r, 68^v-2, 69^r-2, 72^v).

harnic adj. „vrednic”: „i-au înțrat vînatul în mreja lui și n-au fost **harnic** ca să-l prindă” (34^v).

hazna s. f. „sumă fixă de 36000 de pungi”: „Și-i dede 120 **haznale** de galbeni (68^v).

hînsar s. m. „tîlhar”: „este tîlhar mare și **hansariu**” (22^v; v. și 27^r).

ia în var. **ian** „ia, hai”: „**Ian** să mergim la dobîndă!” (17^r; v. și 71^r, 73^r).

iar adv., conj. în var. **iară** **1.** adv. „iarăși”: „trupul tău din pîmînt este și **iară** pre pămînt va să rămîie” (70^r; v. și 52^v). **2.** conj.: „Și învătă Alexandru pre log<ofă>t să scrie carte la Darie-Împărat, **iară** pe sol îl trimisă la gazdă” (13^r; v. și 13^r-2, 13^v-4, 14^r-5, 14^v-2, 15^r-2, 15^v, 16^r-4, 16^v-4, 17^r-5, 17^v-2, 18^r-3, 18^v-3, 22^r, 22^v, 23^r-3, 23^v-2, 24^r-5, 24^v-2, 25^r-3, 26^v-4, 27^r-2, 27^v-6, 28^r-3, 28^v, 29^r-6, 29^v-2, 30^v-5, 31^r-6, 31^v-4, 32^r-2, 32^v-2, 33^r-4, 33^v-2, 34^r-2, 34^v-2, 35^r, 35^v-2, 36^r-4, 36^v-7, 38^r, 39^r-2, 39^v-2, 40^r-2, 40^v-2, 41^r, 41^v, 42^r-2, 42^v-4, 43^r-3, 43^v-7, 44^r-5, 44^v-2, 46^v-3, 47^r-8, 48^r-4, 51^r, 51^v-3, 52^r-3, 52^v-3, 53^r-7, 53^v-2, 54^v-6, 55^r-2, 55^v-9, 56^r-2, 57^r, 57^v, 58^r-3, 58^v-2, 59^r-3, 59^v, 60^r-6, 60^v-3, 61^v, 63^r, 63^v-5, 64^r-3, 64^v, 65^r-2, 65^v-2, 66^r-2, 66^v-4, 67^r-2, 67^v-3, 68^r-4, 68^v-4, 70^r-4, 70^v-3, 71^r-2, 71^v, 72^r-2, 72^v-5, 73^r-5, 73^v-2, 74^r-3, 74^v-4, 75^r-5, 75^v-3, 76^r, 76^v-2); cf. și conj. **iar** (75^v), **iar** (13^v, 17^r, 24^r, 26^r, 27^r, 32^r, 43^v, 64^v, 71^r, 73^r).

iarbă s. f. în var. de pl. **ierbi**: „Iată, întru acel ceas, că sosi și Filip vraciul cu potiriul cu **ierbile** dresă” (24^v; v. și 75^v); cf. și **ierburi** (24^v).

idolesc adj. „care se referă la idoli”: „Și nu-i pute opri pîn nu aprinsără capiște **idolească**” (17^r).

ierta vb. „a-și lua rămas-bun”: „Atunce Alexandru să luu în brață cu Candosal și să **iertară** unul cu altul” (65^r).

iertăciune s. f. „iertare”: „Și vă cereț **iertăciune** de la mine” (27^r; v. și 76^r-2).

ierusalimlean s. m. „locuitor al Ierusalimului”: „Scriu vooa, **ierusalimlenilor**, și vooa, eghiptenilor, și vooa, vavilonenilor” (22^v; v. și 23^r-5, 24^r).

imurluc s. n. în var. **ermuluc/ermuruc** „manta”: „Iară Alexandru să pricepu că-l cunoscără și îndată îș lăsă **ermulucul** în palaturi” (34^r; v. și 71^v); „Îi dediră **ermurucul** lui Solomon-Împărat” (19^r; v. și 30^r).

indienesc adj. „privitor la India ori la indienii”: „cu dînsăle era 2000 fete despletite și 1000 de vlădici **indienestî**” (56^r).

inorog s. m. „animal fabulos cu corp de cal și corn în frunte”: „În cursul anilor 5200 ieși-va **inorogul** de la Machedonie și va ucide berbecile de la răsărit” (18^v; v. și 30^r, 57^r).

intra vb. în var. **întra**: „nu vrură să-l lasă să **între** în cetatea Eghipetului” (24^r; v. și 13^v, 15^v, 17^r, 18^r, 18^v-2, 22^v, 23^r, 23^v-2, 27^r, 28^v, 29^v-2, 31^r, 34^r, 34^v, 35^r, 41^v-2, 42^v, 46^v, 47^r, 56^v-3, 60^v, 61^v, 64^v-3, 65^r-4, 66^v, 67^v, 71^r).

ispiti vb. „a afla”: „du-te și te bate cu Alexandru-Împărat acolo unde sînt mulțimile vetejilor și acolo ți **ispitește** norocul și vetejie” (68^v; v. și 58^r).

ispolin s. m. „uriaz”: „și să sfărmară și periră **ispolini** 20000” (47^v; v. și 47^r-2).

iuzbașă s. m. în var. **izbaș** „căpitan”: „Și după ce sfârșiră veselie, strigă **izbașul** cel mare” (74^v).

împărăți vb. „a domni ca împărat”: „tu ședzi în scaunul tău cu pace și **împărățesti** sănătos” (15^r; v. și 31^v, 32^r-2, 33^r, 41^v, 46^r, 59^v, 65^v, 76^v).

împărăție s. f. (urmat de un pron. pers.) loc. pron. *Împărăția Ta* în var. **Împărăție Ta** (**Împărății**<i> Tale) „termen de reverență la adresa unui monarh, a unui domnitor, a unui boier etc.”: „Nu trebuiești să rîzi, **Împărăție Ta**, de niște cuvinte ca aceste” (13^r; v. și 14^v-2, 15^r-3, 17^r, 23^r-2, 26^r, 26^v, 27^r, 30^r, 35^r, 35^v, 40^v, 41^r-3, 41^v-3, 48^r, 52^v-4, 58^r-4, 58^v-6, 59^r-3, 63^r-4, 64^r-2, 67^r-2, 67^v-4, 68^r, 69^r-3, 70^v-3, 71^v-4, 73^r, 74^v).

împlini vb. „a se adeveri o prorocie”: „Acolo **s-au împlinit** cuvîntul prorocescu” (53^r).

împotriva prep. în var. **împrotiva**: „Și așa purceasără **împrotiva** oștilor lui Poriu” (52^r; v. și 33^r, 60^r, 75^v).

împotrivă adv. în var. **împrotivă** expr. *a sta (ieși) împotrivă* „a se împotrivi”: „celui mîndru îi **stă Dumnedzău împrotivă**” (35^r; v. și 54^v, 55^r, 57^r, 68^r, 75^v).

înnalt adj. și în var. **nalt**: „Bun viteaz este Poriu și este mare de trup de 5 coț de gros și de 10 coț de **nalt**” (55^r); cf. și **înnalt** (26^v-2, 32^r, 42^v-2, 43^r, 44^r, 44^v, 48^r, 60^r, 60^v-2, 61^v, 71^r).

înnăuntru adv. în var. **înnlăuntru**: „Și de acolo purceasă și mai **înnlăuntru** în Persie” (26^r).

înncă adv. „de asemenea”: „Darie-Împărat **înncă** venie asupra lui Alexandru ca un dzmeu înnfocat” (26^r; v. și 15^v, 46^v-2, 54^v, 55^r, 57^v).

înncărcat adj. în var. de pl. **înncarcaț**: „Și mai adusără 460000 de cai hrăniț și 500000 de catîri **înncarcaț** de arme” (52^v); cf. și **înncărcat** (52^v-2).

înncăși adv. „înncă; de asemenea”: „Iară **înncăș** de te vom bate noi pre Împărăție Ta, să știi că mare rușine îț va fi” (58^v).

înnchina vb. **1.** „a dărui”: „scoasă Aristotel darurile de la Olimbiada și **înnchină** lui Alexandru” (71^v; v. și 24^r). **2.** expr. (sens contextual) *a înnchina împărăția* „a preda în semn de supunere”: „noi cu tine nu ne vom bate, ce noi **înnchinăm împărăție** noastră la împărăție ta” (15^v).

înnchinăciune s. f. „înnchinare”: „scriu la marele împărat Alexandru Machedon sănătate și **înnchinăciune** trimit Împărății<i> Tale” (15^r).

înnconjura vb. în var. **înncungiura**: „Și așa **au înncungiurat** pre Sălevechie de toate părțile (60^r).

înnconjurat adj. în var. **înncungiurat**: „Iată, să știi, Împărăție Ta, pentru viața noastră că cetate [este] înntr-un ostrov **înncungiurat** cu apă” (58^r).

înntîmpina vb. și în var. **înntîmpina** „a înnfilni”: „Și **să înntîmpinară** cu niște crai grecești” (18^r); „Și **înntîmpinară** pre un om și dzisă Alexandru” (43^r; v. și 65^r, 74^v).

înntîmpinare s. f. în var. **înntîmpinare/tîmpinare** expr. *a ieși în ~* „a ieși în calea cuiva pentru a-l primi”: „Tot omul să iasă din cetate înntru **înntîmpinare** lui Alexandru-Împărat!” (24^r; v. și 15^r, 18^v); „Iară dacă s-au apropiet Alexandru de Rîm, **ieșitu-i-au** înnainte în **tîmpinare** frumoasă 4000 de călăraș” (18^r).

întîmpla vb. și în var. **tîmpla**: „Răilor multe răle **să tîmplă**” (63^r; v. și 32^r, 41^r, 65^{r-2}, 74^v); cf. și **întîmpla** (41^r).

întro prep. 1. „în”: „Alexandru fu sănătos **întro** aceea dzi și **întro** acel ceas” (25^r; v. și 13^r, 14^r, 15^r, 19^r, 19^{v-2}, 22^v, 23^r, 24^{r-2}, 24^v, 25^v, 26^r, 29^r, 31^r, 32^r, 35^{v-2}, 39^{r-2}, 39^{v-2}, 40^v, 42^r, 43^{r-2}, 43^v, 44^r, 46^{v-2}, 47^{r-2}, 47^{v-4}, 48^{r-2}, 51^v, 52^r, 53^{v-3}, 54^{r-2}, 55^r, 56^r, 57^v, 58^r, 60^v, 61^{v-2}, 64^{r-2}, 65^r, 65^v, 66^v, 67^{r-2}, 68^r, 69^{r-3}, 70^{r-2}, 71^v, 72^r, 74^v).
2. „între, printre”: „Astăz tu luminez **întro** greci” (71^r).

întuneca vb. „a începe să nu se mai distingă obiectele”: „Și îndată să lovireă oștile ațîta de tare și iute, cît deodată **au întunecat** și soarele de prah” (36^r).

întuneric s. n. în var. **întunerec** „mulțime mare”: „Iară eu stam împotriva a **întunerece** de oameni” (75^v; v. și 36^r, 57^r, 70^v).

înveli vb. în var. **învăli**: „Alexandru, dacă ceti slovele, **învăli** stîlful” (40^r; v. și 48^v, 51^{r-2}).

învelit adj. în var. **învălit**: „Și scoasă pavădza **învălită** cu piei de aspidă” (19^r; v. și 22^r).

înzestra vb. în var. **înzăstra** „a da zestre unei fete”: „Împărate Alexandre, am o fată mare și n-am cu ce o **înzăstra**” (73^r).

jaf s. n. în var. **jac** 1. „Și-i mai învâța Alexandru ca să să ferească de **jacuri**” (28^r).
2. loc. vb. *a da în jaf* (sens contextual) „a jefui”: „toate ale lui **să le dai în jac**” (63^v).

jale s. f. „dor mare”: „Alexandru, dacă ceti carte, să umplu de **jale** maicii sale” (72^r).

jefui vb. în var. **jăcui**: „Darie-Împărat audzi că au pășit Alexandru pre hotarul țărilor lui și-i pradă și-i **jăcuiesti** satele și orașele lui” (22^v).

jeț s. n. în var. **jilț** (spec.) „tron”: „Și dacă au intrat, au ședzut în **jilțul** cel de aur a lui Poriu-Împărat” (56^r; v. și 32^{v-5}, 43^{r-2}).

jgheab s. n. în var. **jghiiab**: „Și împrejurul acelor casă cură un pîrău foarte limpede și dulce pre niște **jghiiaburi** de cîrștal” (67^r).

jidov s. m. „evreu din Vechiul Testament”: „aceste limbi păgîne vor ieși atunce cînd va naște Antihrist, la sfîrșitul lumii, și vor munci pre creștini împreună cu **jidovii** și cu țiganii” (61^r).

jucărie s. f. în var. **jucărei/giucărei**: „mi-ai trimis mie **jucărei** copilărești” (14^r); „scoasă **giucăreile**, raclele și sacii cu macul” (13^v; v. și 13^v).

junghia: vb. „a înjunghia”: „**va junghie** leul de la amiazăzi” (18^v; v. și 36^v, 55^v).

la prep. (înainte substantivelor proprii nume de continente și de țări) „în”: „Cînd au scris Darie cărț **la Ierusalim, la Eghipet și la Vavilon**” (22^v; v. și 13^{r-2}, 14^v, 16^v, 23^r, 23^v, 24^{r-2}, 26^r, 27^{r-3}, 28^r, 28^v, 29^r, 30^v, 51^{r-4}, 53^{v-3}, 55^{v-2}, 57^{v-2}, 69^r, 69^{v-3}, 71^r, 71^v, 72^r, 73^v, 74^r, 74^v, 75^{r-4}).

lacrimă s. f. în var. **lacrămă**: „începu cu amar a plînge și cu herbint **lacrămi** a dzice” (70^r; v. și 72^{r-2}, 76^r, 76^v).

lamură s. f. sint. *aur lamură* „metal de cea mai bună calitate, cu un înalt grad de puritate”: „Și de acole îl băgă într-alte casă tocma de criștal și cu flori de aur împodobite și masa de **aur lamură**” (66^v).

leșesc adj. în var. f. **leșască** sint. *Țara Leșească* „Polonia”: „lui Laomeduș voievodului îi dede Țara Franțudzului, Englitera și **Țara Leșască**” (69^v; v. și 22^r).

limbă s. f. „popor, neam”: „scrisă cărț pre la toate crăiile de la răsărit și pre la toate **limbile** de la amiazăzâi” (53^v; v. și 19^v, 22^v, 39^r, 54^r-2, 57^v, 60^r-4, 60^v-2, 61^r-4, 76^v).

locui vb. în var. **lăcui** „a trăi”: „Frate Antioahe, vedzi drept acest loc este o peștiră și dzic că **lăcuiesc** într-înșă dumnedzâi elenești” (64^v).

locuitor s. m. în var. **lăcuitor**: „Și-i mai învăța Alexandru ca să să ferească de jacuri, de curvii și să nu răbuiască **lăcuitorii**” (28^r).

lovi vb. „a ataca”: „Iară Alexandru dinapoi dediră în trîmbiță și în surle de trei părț și **loviră** pre atinei și dinainte, și denapoi, și la mijloc” (17^r; v. și 51^v, 53^r-2, 60^r, 63^r).

macedonean s. m. în var. **machedonean/machidonean**: „iară machedonenii unde săcera și copt, și crud” (17^r; v. și 14^r, 27^v, 28^r, 29^r, 30^v); „toate ulișle era pline de **machidonenii**” (29^v; v. și 13^r-2, 14^r, 14^v, 16^r, 17^r-3, 26^v-2, 28^r-2, 28^v-2, 29^r, 32^r, 33^r-2, 36^r, 38^r-2, 40^r, 40^v-3, 42^v, 51^v-2, 53^r-4, 53^v-2, 54^v, 55^v, 57^v, 63^v, 74^v-2, 75^v-5).

macedonesc adj. în var. **machidonesc** „macedonean”: „Mă lovi mînă **machidonească** cu sabie persască” (31^r; v. și 31^r-2).

maică s. f. „mamă”: „Alexandru, dacă ceti carte, să umplu de jale **maicii** sale” (72^r; v. și 13^r, 44^v, 51^r, 63^v, 64^r-3, 66^v, 67^v, 68^r-2, 68^v-3, 69^r-2, 71^r, 71^v-2, 72^r-2, 73^v, 75^v-2, 76^r, 76^v).

mamă s. f. în var. **mumă**: „Iară **muma** lor, Minerva, scrisă carte la feciorii ei” (75^r; v. și 15^r, 68^r-3, 74^r, 74^v, 76^v).

măceș s. m. în var. **măcieș**: „răsădi măračiuni, rugi, **măcieș**, spini înghimpoș” (61^r).

măiestrie s. f. **1.** „unealtă, instrument ingenios”: „Și mai adusără 460000 de cai hrăniș și 500000 de catfiri, încarcaț de arme și de alte **măiestrii** de război” (52^v). **2.** „lucru executat de cineva”: „Și era casăle acele în **măiestrii** pre niște fusă foarte cu meșteșug” (67^r).

măreț adj. „mîndru”: „Vezi, frate cetitoriule, ce face Dumnedzău cu oamenii mîndri și **măreț!**” (35^r).

mărgăritar s. m. în var. **mărgăritariu**: „Și ce gășiră și scoasăă de acolo era tot pietri scumpe și **mărgăritariu**” (46^v; v. și 22^r, 38^r, 48^r, 48^v, 57^r, 73^v).

meșteșug s. m. și în var. **meștersug 1.** „secret”: „Alexandru, dacă ceti slovele, luo nodul ca să-l dedzlege și-l întoarsă și pe o parte, și pe alta și nu-i putu pricepe **meșteșugul** legăturii lui” (61^v). **2.** „acțiune dibace, vicleană făcută în ascuns”: „Iată că pre noi ne bātu și cetățile noastre le luo și țara noastră o prădă și acum și aice în cetate noastră cu **meștersug** au intrat de ne-au batjocorit” (35^r; v. și 16^v-2, 61^r, 61^v-2).

mieriu adj. în var. **mirîu** „albastru(-deschis)”: „Și era pasările acele unele albe, altele roșii, altele mohorîte, vinete, vierz, **mirîi**” (43^r).

mira vb. în var. **miera**: „Alexandru mult să **mieră** de viața lor (44^r).

mișel adj. „sărac”: „iată că sîntem niște oameni goli și **mișei**” (41^v; v. și 48^r-2).

mînă s. f. loc. adv. *de-a mînă* „neîncetat”: „Și să încleștară unii cu alții, de să tăie tot **de-a mînă**” (28^v; v. și 36^r, 53^r).

mîndrie s. f. „întelepciune”: „Dară eu n-am știut că ești tu atîta de întălept, ce te-am cunoscut din solie dintîi. Ce să știi tu că **mîndrie** tinerilor scurtă esti” (13^v).

mîngîietor adj. în var. **mîngîitor**: „Că tot omul să întristeadză de moarte lui, că esti dulce această lume și **mîngîitoare**” (48^v).

mîntui vb. „a se salva de o primejdie”: „Duceți-vă la Ierusalim și luați trupul Eremiei prorocului, că mare sfînt este acela, și cu ruga lui **să va mîntui** cetate Alexandrie de șerpi” (74^r).

moș s. m. „strămoș”: „Și sîntem noi strănepoții lui Sif și **moșii** noștri dintr-însul sînt” (44^r).

moșie s. f. „patrie”: „De aț fi și împăraț, cinste este omului domnie și împărăție la **moșie** lui” (75^r; v. și 36^v, 43^r, 46^r, 74^v).

mreajă s. f. în var. **mrejă**: „au întrat vînatul în **mreja** lui” (34^v).

muier s. f. **1.** „femeie”: „Pînă de la o vreme ieșiră **muieri** și fetile despletite și cu copiii în brață” (17^r; v. și 27^v, 35^r, 51^r, 58^v-3, 59^v, 65^r, 67^v-2, 73^v-4, 74^v-2). **2.** „soție”: „De vreme ce ai ajuns la mîna me, îț voi scoate eu și **muier** ta, și copiii<i> tăi” (63^r; v. și 44^v-5, 53^v, 59^v, 60^r, 63^r, 63^v-3, 64^r-2, 68^r, 68^v, 73^v, 74^v).

muieresc adj. „femeiesc”: „Dacă este așa, îmbrăcați-i în haine **muieresti**” (51^r; v. și 57^v, 58^r).

muiereste adv. „femeiește”: „Deci tot așa să poartă pînă în dzioa de astădz **muiereste**, cu cîrpe în cap” (51^r).

mult adv. „foarte”: „împărăție este **mult** înaltă și împodobită” (32^r).

mulțumi vb. în var. **mulțami**: „Nu vă **mulțămesc** de carte ce-*m* scrieț voi mie” (24^v; v. și 13^r, 27^v, 59^r, 64^r-2, 66^v, 71^v).

muncă s. f. „chin, tortură”: „sufletile dreptilor sînt în mîna lui Dumnedzău și nu să va atinge de dînsăle **munca**” (70^r; v. și 64^v, 70^v).

munci vb. „a (se) chinui”: „Eu n-am venit **să mă muncescu** cu voi aice” (65^v; v. și 61^r, 65^v-2, 66^r-3).

nagară s. f. „un fel de țambal folosit în muzica militară”: „începură a dzice în trîmbiță și în surle și în **nagarele** cele ce au cîte 3000 de piscoaie” (74^v).

nagomudr* s. m. în var. **negomudr**: „blajin” „sîntem neam cu **negomudrii** lui Ivantie-Împărat” (58^r; v. și 42^v-2).

nădușeală s. f. în var. **nădușală** „căldură mare; arșiță, zăpușeală”: „fiind arșiță de soare și **nădușală** întru aceea dzi, marsă Alexandru să să scalde” (24^r).

nărav s. n. „obicei, deprindere”: „și ave **nărav** oamenii acei sălbateci că, dacă vede pre vreun om de ai <lor> crunt, ei omorîie, adecă îl și mînca” (40^v).

năvală s. f. loc. adv. *cu năvală* „în mod impetuos”: „Îndată ș-au lăsat Evimitrie toată oaste sa **cu mare năvală** asupra oștii lui Sălevechie” (60^r).

neharnic adj. **1.** „nevrednic”: „Nevrednice și **neharnice** oame” (68^v). **2.** „leneș”: „bărbatul meu mă bate și este curvar, viclean și **neharnic** de a ținere casa” (73^v).

* Formă deformată a compusului *nagomudrî* (din sl. *naǵβ* „gol” și *mōdrβ* „întelept”) semnificînd *întelepți goi* (vezi Cartoian 1910, p. 100), popor de oameni biblici „care trăiau în penitență și abstenență în regiunea Pendjabului și Ganjelui” (Chițimia, Simonescu I 1963, p. 53).

neputernic s. m. „neputincios”: „Cum puternicii cădzură și **neputernicii** să sculară și să rădicară!” (53^v).

nestătător adj. „inconsecvent; instabil”: „împărățiile și crăiile sînt ca niște spume în **nestătorele** vremi” (53^v).

nevoie s. f. „necaz”: „Împărate Alexandre, avem **nevoie** de cucoară, că vin vara și ne strică poamele și țarinile” (39^v).

nevolnic adj. (sens contextual) „sărman”: „O, vai de mine, **nevolnicul** de mine!” (53^v; v. și 36^r, 43^r, 63^v, 64^r).

ni interj. „hai”: „**Ni** să-l gonim și să-l tăiem și să luom arme și cai buni de la dînsul!” (16^v).

nicăieri adv. în var. **nicăiuri**: „începu a plînge, neavînd nicio mîngîiere de **nicăiuri**” (35^r).

nimeni pron. neg. în var. **nimene/nimine**: „făcuș un lucru carele n-au mai făcut **nimene** pre lume” (31^v; v. și 22^r-2, 47^r, 47^v, 73^r, 75^v, 76^r); „cînta cu niște viersuri minunate de frumoasă, cît n-au mai audzit **nimine** pre lume” (43^r).

nimic pron. neg. „defel, deloc”: „Și să sculară mult oameni de aceia asupra lui Alexandru, dar nu folosiră **nimic**” (42^r; v. și 72^v); cf. var. **nimică**: „Vedeț, fraților, slava și bogăție lumiei că întru **nimică** este!” (56^r).

niscaiva adj. nehot. invar. „niscai; niște”: „Întru acele casă șide Cleofila-Împărăteasa cînd vre face masă și vesălii cu **niscaiva** împăraț, crai, domni sau boieri mari” (67^r).

noi pron. pers. în var. de dat. **nooa**: „noi altul ca Împărăție Ta nu vom mai găsi să ne fie **nooa** împărat” (41^r; v. și 42^r, 43^v, 44^r, 58^r-3, 75^r).

norod s. n. „popor”: „vai de acel **norod** ce nu ascultă de omul înțelept și învățat!” (17^v).

numai adv. loc. adv. *numai ce* „abia”: „Iară el nu vru să iei alte țări să fie împărat, ce **numai ce**-i păște prilejul să-l otrăvească” (75^r).

oarecînd adv. „cîndva”: „**oarecînd** era și Anarhos împărat” (32^r; v. și 25^v, 64^v).

oaste s. f., s. m. **1.** s. f. „armată”: „Și împărți **oștile** în trei părți: o parte de **oaste** o lăsă înapoi, al doile o pusă la mijloc, iară a trie parte, înainte” (16^v; v. și 13^v, 14^r, 15^r, 16^r, 16^v, 17^r, 18^v-2, 22^v-3, 23^r, 24^r-2, 24^v, 25^r-2, 26^r-8, 26^v, 27^r-2, 27^v-2, 28^r-5, 28^v-2, 29^r, 29^v, 31^r, 31^v, 33^r-2, 34^r, 34^v, 35^v-2, 36^r-2, 39^r-2, 39^v-4, 40^r-7, 40^v-4, 41^r, 42^r-2, 42^v-2, 46^r-2, 46^v-2, 47^r-4, 47^v, 48^r-3, 48^v-3, 51^r, 51^v-9, 52^r-6, 52^v-6, 53^v-3, 54^r-2, 54^v, 55^r-3, 55^v-4, 56^v, 57^v-2, 58^v, 59^v, 60^r-13, 61^r, 61^v, 63^r-4, 64^r-2, 68^r-2, 69^r-3, 71^r-2, 76^r, 76^v). **2.** s. m. (eliptic) „soldați”: „Și au purces întîi cu 60000 de **oaste** de machidoneni” (14^v; v. și 15^v, 16^v, 26^v-2, 29^r, 35^v-6, 36^r-4, 38^r-3, 38^r-6, 39^r-3, 39^v, 40^r, 51^r, 52^v-2, 52^r, 53^r-2, 54^r-5, 54^v, 56^r, 59^v, 63^v-2, 68^v, 69^r, 71^r, 73^v, 76^v).

obicei s. n. „lege”: „Și marsără fetele acele de să închinară lui Alexandru pre **obiceiul** împărătescu” (59^r).

obicină s. f. „obicei”: „Și făcu și Alexandru stîlpul și-l pusă lîngă a lui Nehtinav precum era **obicina** pre aceea vreme” (25^v).

obidui vb. „a se amărî, a se necăji”: „Iară machidonenii să **obiduiră** de acele cuvinte” (40^v).

oblici vb. „a afla, a auzi”: „Iară eghiptenii oarecum și cum **obliciră** pentru aceasta” (24^v).

obraz s. m., s. n. **1.** s. m. expr. *a (nu) căuta cuiva la obraz* „a (nu) ține de reputația, autoritatea cuiva”: „N-ar trebui lui Darie să grăiască cu picioarele și la **obraz** să nu caute” (13^r). **2.** s. n. „înfățișare”: „Și întru acee țară era niște oameni ciudați, cu trupurile de șerpi și cu **obradzăle** de om” (39^r; v. și 65^r-2, 65^v); „figură, chip”: „Darie-Împărat șide într-un jilț de aur, împodobit cu pietri scumpe nastamate fără de preț și împrejurul lui era făcute **obrază** de aur” (32^v).

ocaianic adj. în var. **ocainic** „vrednic de plîns; nenorocit”: „Oh, amar, **ocainicul** de mine!” (53^v).

ocară s. f. **1.** „ceartă”: „Și după multă **ocară** ce-i făcu Candosal lui Dorif” (68^v). **2.** loc. adv. *cu ocară* „în chip jignitor”: „Împărate, nicidecum să nu faci un lucru ca acesta, care vine **cu mare ocară** și rușine” (14^v).

ocări vb. „a certa”: „Și-l **ocări** foarte tare pre Sofronie” (15^v).

of interj. în var. **oh**: „**Oh**, amar, ocainicul de mine!” (53^v).

olac s. n. „curier”: „Și să vii și dzioa și noapte și să trimiți **olace** înainte” (51^r).

oricare pron. nehot. în var. **oricarele**: „Cere altă împărăție **oricarele** poștești” (75^v; v. și 58^r).

osebit adj. în var. **osăbit** (adverbial) „despărțit, separat”: „Noi avem muieri, ce nu trăiesc cu noi, ce trăiesc **osăbit** de noi” (44^v).

osîndi vb. „a condamna”: „Dară și tu **ai fost osîndit** să vii și să te muncești aice?” (65^v).

ostrov s. n. „insulă”: „căutară preste un **ostrov** și vădzură acolo sate și casă și oameni” (41^r; v. și 17^v, 41^v-2, 42^r, 42^v-3, 43^v, 44^r, 44^v-2, 58^r, 69^v-3).

oștean s. m. „militar”: „Tot **oștanul** să facă cîte dzăci focuri” (26^v); cf. și forma de pl. **oșteni** (28^r, 29^r-2, 36^r, 42^v, 46^v, 53^r, 54^v-2, 74^v, 76^r).

otac s. n. **1.** „loc împrejmuit pentru oi sau vite”: „atinei<i> marsără la **otac** și aflară 1000 de boi și 1000 de oi” (16^v; v. 16^v). **2.** „cort servind adăpost soldaților”: „Și apoi să dediră oștile lui Poriu înapoi la **otac** și Alexandru, iarăș la **otacul** lui” (51^v).

pahar s. n. și în var. **păhar**: „Cum poți face așa la masa împărătească de iei **păharăle** cele împărătești?” (33^v; v. și 33^v-5, 34^r-4, 34^v, 38^r, 72^r-2); cf. și **pahar** (30^r, 34^r, 75^v).

palancă s. f. „palisadă”: „Și dzisă Alexandru să facă stoburi de cătră pădure. Și făcură **palanca**” (40^r; v. și 40^v).

pardos s. m. „panteră”: „Iară pedestrașii să suiră în munte cu lei și cu **pardoși** și prinsără de acei oameni 160000 cu lei și cu **pardoș**” (48^r; v. și 18^v-2, 26^r, 51^v-3, 57^r).

pardosit adj. în var. **părdosit**: „Iară pe gios era **părdosite** curțile preste tot cu marmore albă și porfiră” (57^r).

paște vb. expr. *a paște prilejul* „a pîndi momentul potrivit”: „Iară el nu vru să iei alte țări să fie împărat, ce numai ce-i **paște prilejul** să-l otrăvască” (75^r).

pătimi vb. „a suferi, a îndura, a păți”: „**Să nu pătimit** și noi după cum **au pătimit** și Antina-Cetate” (18^r; v. și 23^r, 34^r, 35^r).

pe prep. și în var. **pre** 1. „după”: „să închinăra lui Alexandru **pre** obiceiul împărătescu” (59^r). 2. „în”: „avem nădejde **pre** Dumnedzău” (28^r). 3. „față de”: „ești milostiv **pre** greșiiții tăi” (63^v, 64^r). 4. „pe”: „prorocul Solomon grăiește: **pre** omul înțelept să-l îndrăgești, iară **pre** cel nebul să-l urăști” (17^v; v. și 13^r-5, 13^v, 14^r, 14^v, 15^r-4, 15^v-3, 16^r-3, 17^r-10, 18^r-5, 18^v-2, 19^v-2, 22^r-4, 22^v-3, 23^r-5, 23^v, 24^r-3, 24^v-2, 25^r-4, 25^v-2, 26^r-2, 26^v-4, 27^r-5, 27^v-5, 28^r-9, 28^v-6, 29^r-2, 29^v-2, 30^r, 30^v-8, 31^r-3, 31^v-6, 32^r-5, 33^r-3, 33^v-6, 34^r-3, 34^v-4, 35^r-2, 35^v-6, 36^r-7, 36^v-7, 38^r-3, 39^r-3, 39^v-2, 40^r-4, 40^v-5, 41^r, 41^v-6, 42^r-7, 42^v-2, 43^r-6, 43^v-7, 44^r-4, 46^r-4, 46^v-3, 47^r, 47^v-3, 48^r-6, 48^v-4, 51^r-5, 51^v-11, 52^r-9, 52^v-3, 53^r-5, 53^v-9, 54^r-3, 54^v-5, 55^r-4, 55^v-10, 56^r-3, 56^v, 57^r-3, 57^v-5, 58^r, 58^v-7, 59^r-2, 59^v, 60^r-2, 60^v-2, 61^r, 61^v-2, 63^r-3, 63^v-4, 64^r-9, 64^v-3, 65^r-2, 65^v-5, 66^r-4, 66^v-6, 67^r-6, 67^v-4, 68^r-12, 68^v-10, 69^r-3, 69^v-2, 70^r-5, 70^v, 71^r-6, 71^v, 72^r-2, 72^v-6, 73^v-5, 74^r-2, 74^v-3, 75^r-5, 75^v-5, 76^r-6, 76^v-5); cf. și **pe** (13^r, 15^v, 16^r-2, 18^v-2, 22^r, 23^r, 25^r, 26^v-3, 27^r, 34^r-2, 39^r, 48^r, 52^r, 52^v, 53^r, 55^v-2, 57^r-4, 60^r, 61^v-3, 63^r, 66^r, 74^r).

pedestras s. m., adj. „infanterist(ă)” 1. s. m. „Tot călărașul să puie după dînsul cîte un **pedestras**” (53^r; v. și 16^v, 26^r-2, 27^r, 28^r, 48^r, 52^v). 2. adj. „am și eu 46000 de muieri călărașe și 230000 de muieri **pedestrase**” (58^r).

pentru prep. 1. „despre”: „**Pentru** moarte marelui Alexandru-Împărat cum i s-au tîmplat” (74^v; v. și 47^r, 52^v, 55^r, 57^v, 58^r, 61^v, 74^v). 2. loc. conj. *pentru căci* „pentru că”: „mă certară foarte rău, **pentru căci** am venit la voi” (16^v).

pereche s. f. în var. **păreche**: „Și scoasă 4000 de podvodnici și [...] **părechi** telegari” (38^r).

perete s. n. în var. **părete**: „Și **păreții** curților împărătești era tot dzugrăviș și poleiș cu aur” (56^v; v. și 67^r).

pers s. n. în var. de pl. **persi**: „întră în pămîntul **persilor**” (22^v; v. și 26^r, 27^v, 28^r-2, 35^r, 36^r, 36^v, 38^r-2, 52^v, 54^v, 57^v, 63^v).

persesc adj. „persan”: „să amestecă cu polcul lui prin urdie **persască**” (36^r; v. și 31^r-2).

peste prep. în var. **preste**: „Și pusă pre Filon mai mare **preste** oști și **preste** toate țările și cetățile sale” (38^v; v. și 13^v, 14^r, 16^r, 19^v, 22^v, 23^r-2, 24^v, 25^v, 27^r, 27^v-2, 28^r, 29^r, 31^r-2, 32^v, 33^r, 34^v, 38^r, 40^r, 41^r, 44^r, 44^v, 51^v, 54^v, 55^v-2, 57^r, 58^r, 58^v, 59^r, 61^r, 63^r, 67^r, 67^v, 68^v, 70^v, 71^r, 73^r, 76^r, 76^v).

petrece vb. 1. „a suferi, a îndura”: „mare rușine îți va fi, cît **nu vei fi** mai **petrecut** rușine ca aceea de cînd ești” (58^v; v. și 31^v, 47^v, 59^v). 2. „a se desfăta, a se distra”: „rogu-mă dară să-m dai aceste fete ca să le fiu cap și **să mă petrec** cu dînsăle” (59^r).

piatră s. f. în var. de sg. **piiatră** și de pl. **pietră/pietri**: „Și mai bine este cu înțeleptul să porț o **piiatră** decît cu nebulul să bei vin” (17^v; v. și 30^r, 39^v, 46^v, 47^r, 47^v, 61^r, 71^v); „Și adusără lui Alexandru stema împărătească fără de preț, cu **pietră** scumpe împodobită” (52^v); „Și mult aur și argint și **pietri** scumpe găsiră la curțile lui” (39^r; v. și 19^r, 30^r-2, 32^v-4, 38^r-2, 40^r, 40^v, 41^r, 46^v, 48^r, 48^v, 57^r-3, 64^r, 68^v, 71^v, 76^v); cf. și **pietre** (19^r, 22^r).

picior s. n. expr. *a grăi cu picioarele* „a vorbi greșit”: „N-ar trebui lui Darie **să grăiască cu picioarele** și la obraz să nu caute” (13^r).

pierde vb. „a omorî”: „tîlharii ucig și **pierd** pre soli” (27^r; v. și 22^v, 27^r).

piscoaie s. f. „fluier sau tub sonor care intră în componența unor instrumente muzicale”: „începură a dzice în trîmbiță și în surle și în nagaralele cele ce au cîte 3000 de **piscoaie**” (74^v).

pleca vb. (urmat de inf.) „a începe (să)...”: „Iară antinei<i> să spăimîntară și **plecară** a fugi” (17^r; v. și 28^r, 52^r, 53^v, 55^v, 60^r, 76^r).

plimba vb. în var. **primbla**: „Ian să ne suim astădz în cel munte înalt, **să ne primblăm!**” (71^r; v. și 66^v).

plimbare s. f. în var. **primblare**: „Și întu o dzi ieși Alexandru cu pușîntei boieri la pădure pentru **pr<i>mblare**” (40^r).

plini vb. „a atinge un anumit termen, număr de ani, zile”: „Cînd **s-au plinit** dzioa a triia” (76^r; v. și 69^v).

plocon s. n. în var. **pocon**: „Voie îț este să-ț aducem **pocon** de care să află pre la noi?” (43^r; v. și 14^r, 15^r-2, 15^v).

ploconi vb. în var. **poconi**: „Alexandru **să poconi** la Eremie proroc” (24^r).

pocnet s. n. în var. **puhnet**: „Și atîte trăsnete și **puhnete** ce să făce, să răsuna pîna la ceriu” (53^r).

pod s. n. (sens contextual) „(un fel de) construcție făcută pentru transportarea soldaților”: „Să facem **poduri** pre elifante și să punem pre o lifantă cîte 40 de ostaș” (51^v; v. și 52^r-2).

poftori vb. „a repeta”: „Omului înțelept nu trebuiește **a-i poftori** cuvîntul” (43^r).

pogorî vb. „a (se) coborî”: „de acolo niciodată **nu să va mai pogorî**, iară Dumnezdău **pogoară** cînd n-are omul nădejde **de pogorît**” (32^r; v. și 13^v, 27^v, 35^r, 36^v, 54^v, 67^r).

pole s. n. „unitate militară”: „Iară Alexandru porunci tuturor voievodzilor să iasă înainte Olimbiedii, mumei sale, cu toate **polcurile** machidonenilor” (74^v; v. și 18^v, 36^r, 71^r).

pomană s. f. „amintire, pomenire”: „Și ce **pomană** rămîne mie în lume?” (71^r).

popă s. m. „preot”: „Și ieși înainte solului cu o 100 de **popi**” (66^v; v. și 18^v).

popreală s. f. expr. *a pune la popreală* „a aresta”: „să prindă pre sol și **să-l puie la popreală**” (34^r).

popri vb. „a opri”: „Iară Filip începu a topi ierbi și dede lui Alexandru de bău ca **să mai poprească** putere otrăvii” (75^v).

porfir s. n. în var. f. **porfiră**: „Iară pe gios era părdosite curțile preste tot cu mar-more albă și **porfiră**” (57^r; v. și 46^r, 61^v).

porfiră s. f. „veșmînt făcut din purpură”: „închină lui Alexandru 2 **porfire** împărătești cu mult meșteșug țasute” (71^v).

potrivi vb. „a se împotrivi”: „Și tu încă **te potrivești** lui Darie-Împărat” (54^v; v. și 36^v-2).

povară s. f. în var. **povoară** „sumă de 1000 de galbeni”: „Și-i scoasăă aurul lui Darie, carele era pus în Vavilon, 1000 de **povoară** de galbeni” (30^r).

povodnic s. m. și în var. **podvodnic** „cal dus de căpăstru; cal care merge pe lîngă trăsura”: „Și 640 de **povodnici** împodobîț cu rafturile pîn în mîna, de aceștie merge un rînd de o parte de Alexandru” (18^v); „Și scoasăă 4000 de **podvodnici**” (38^r).

praf s. n. în var. **prah/prav**: „Și îndată să loviră oștile atîta de tare și iute, cît deodată au întunecat și soarele de **prah**” (36^r); „Apoi, din voie lui Dumnedzău, bătu un vînt răci și să rădică **pravul** de pre oști”(36^r); sint. *praf de tun* „amestec ezplozibil”: „Iară atinei<i> aprinsără **prah de tun**” (16^r); cf. și **praf** (71^r).

prăda vb. „a omori”: „năvăliră tătarii pe poartă și, după obiceiul tătariilor, începură a **prăda** cetate și ce le ieșie înainte tot supt sabie pune” (25^r).

prea adv. în var. **pre** „foarte”: „Și șide supt un pom și cu de tot felul de poame întru dînsul **pre** frumos” (43^r; v. și 46^v, 56^r, 67^r).

preacinstit adj. în var. **precinstit** „foarte cinstit”: „Mulțămăsc lui Savaot-Dumnedzău că mă învredniciii de mai vădzui încă o dată **precinstita** fața Împărății<i> Tale” (71^v).

preacredincios adj. în var. **precredincios** „foarte credincios”: „este om înțelept și foarte bun veteaz și **precredincios** Împărății<i> Tale” (64^r); „pre fratele tău l-au trimis la mine cu mare cinste și cu solul lui, **precredinciosul** Antioh voievodul” (68^r).

preînțelept adj. în var. **preînțelept** „foarte înțelept”: „O, **preînțelepte** Alexandre!” (65^v; v. și 71^r).

preamilostiv în var. **premilostiv** „foarte milos, foarte îndurător”: „O, **premilostive** împărate Alexandre!” (64^r).

preaminunat adj. în var. **preminunat** „demn de întreaga admirație, care provoacă multă admirație”: „Și merge Alexandru pre acel cîmp frumos cu toate oștile sale și căuta Alexandru tot la rai și să minuna de frumsăța raiului și de cîntecul pasărilor și de mirodenie acelu cîmp **preminunat**” (46^r).

preaprost adj. în var. **preprost** „foarte prost”: „Iară Poriu, de trup mare, iară de minte **preprost**, ticălosul, atunce să întoarsă să-ș certe oștile” (55^v).

preț s. n. loc. adj. *de mult preț* „foarte valoros”: „Și-l băgă în niște casă întru carele ține tot fete frumoasă și împodobite cu haine **de mult preț**” (66^v; v. și 18^r, 18^v, 22^r, 30^r, 38^r, 55^v, 68^v).

prieten s. m. și în var. **pritin**: „Al meu, iubite și dragă **pristine** Filoane (51^r); cf. și **prieten** (39^r, 54^r-2, 54^v).

prieteșug s. m. în var. **prîteșug** „prietenie”: „Și să împăcară și legară **prîteșug** bun Alexandru cu Dorif” (68^v).

prilej s. n. expr. *vreme cu prilej* „moment potrivit, favorabil”: „cerca **vreme cu prilej** cum ar pute el otrăvi pre Alexandru” (75^r).

prin prep. și în var. **pre**: „pre noi ne vei lăsa răsăpiț **pre** țăr streine” (69^r); cf. și **prin** (17^r-2, 18^v, 22^v, 24^v, 25^r, 28^r, 29^r, 29^v, 31^r, 34^v, 36^r-2, 40^r, 42^v, 43^r-2, 43^v-2, 46^v, 47^r-4, 47^v, 48^v, 52^r, 56^v, 57^r, 65^r-2, 66^v-2, 67^r, 70^r, 72^r, 75^r, 75^v, 76^v).

prisne adv. „în întregime, cu totul”: „Și-l mai băgă într-alte curț, întru carele era preste tot așternută casa cu urșinic și cu florile de sirmă și **prisne** cu aur” (67^r).

priveghea vb. în var. **privighea** „a păzi”: „Și trupul omului, după ce adoarme, este ca un mort, iară sufletul este viu și **priveghiiază** pre trup” (70^v).

proklet adj. „blestemat”: „**Proklet** să fie acela ce va crede muiere și va lăsa-o în voia sa” (73^v).

prorocesc adj. „profetic”: „Acolo s-au împlinit cuvîntul **prorocescu**” (53^r).

protivnic s. m. „(persoană) care se aseamănă, se potrivește cu cineva”: „ai mers la Ierusalim și ai luat și Eghiptul cu acea nebunie a ta, așijdere cu **protivnicii** tăi, tîlhariule și hansariule” (27^r).

pune vb. expr. *a-și pune capul* „a risca”: „**Nu-ș va pune** el **capul** așa după cum îți pare ție” (33^v).

purcede vb. 1. „a porni la drum”: „Și de acole **purceasă** cu toate oștile și putere lui și marsă pre cale 18 dzile” (42^r; v. și 15^v, 17^r, 18^r, 19^v, 24^r, 48^v, 51^r, 61^v, 64^v, 66^v, 69^v, 71^r). 2. „a porni cu armată la atac”: „Alexandru să găti de rădzboi și **purceasă** asupra lui Poriu-Împărat cu toate oștile sale” (51^r; v. și 14^v, 26^r, 28^v, 35^v-2, 51^v, 52^r, 52^v, 54^r, 57^v, 59^v, 60^r, 63^v).

pururi adv. în var. **purure**: „scoasă țapa, care o purta el **purure** la dînsul” (55^v).

pustii vb. în var. **pustei**: „multe războaie am făcut cu toți împărații lumii și pre aceia i-am biruit și împărățiile lor le-am **pusteit**” (58^v).

pustiu s. n., adj. 1. s. n. în var. **pustie/pustiuri**: „Apoi fu voie lui Dumnedzău și gîndi să iasă din lume la **pustie** pentru bedzdaconiile oamenilor” (41^v; v. și 40^v); „Cain fugi prin munți și prin **pustiuri**” (43^v). 2. adj. în var. **pustiiu**: „Și de acole marsă Alexandru mai înainte 8 dzile și agiunsă la un cîmp **pustiiu**, fără de sîrșenie” (39^v).

raclă s. f. 1. „sicriu”: „Și le făcură la amîndoi o **raclă** de aur” (76^v). 2. „ladă”: „Și dacă întră, să închină lui Alexandru și scoasă giucăreile, **raclele** și sacii cu macul” (13^v; v. și 14^r).

raft s. n. „harnașament de lux”: „Și 640 de povodnici împodobiț cu **rafturile**” (18^v).

răbui vb. (sens contextual) „a jefui, a prăda”: „**să nu răbuiască** lăcuiitorii pre unde vor mergi” (28^r).

ridica vb. și în var. **rădica** 1. „a pleca”: „Iară de acole **să rădică** Alexandru cu toate oștile și putere lui și întră în pămîntul persilor” (22^r; v. și 24^r, 26^r, 29^r, 61^r, 69^r). 2. „a numi”: „Întru aceea vreme **rădicat-au** Dumnedzău pre Alexandru împărat mare” (14^v); cf. și **ridica** (26^r, 54^r).

risipi vb. în var. **răsăpi** „a dărîma, a distruge”: „Și întru acel ceas îi sparsără oaste lui și-i prădară țara și-i **răsăpi** cetate pînă în temelie” (39^r; v. și 48^v); cf. și sens actual: „a împrăștia”: „Și ne bătură și ne **răsăpiră** de pre locurile noastre” (42^r).

risipit adj. în var. **răsăpit** „și pre noi ne vei lăsa **răsăpiț**” (69^r).

rîmlean s. m. „Iară dacă audziră **rîmleonii**, rău să spăimîntară de Alexandru” (18^r; v. și 74^v).

rîmlenesc adj. „specific rîmlenilor”: „Iară dacă întrară în cetate, ieșit-au înainte 40 de popi **rîmlenești**” (18^v; v. și 46^r).

rînd s. n. „obicei, rînduială”: „Și eu n-am știut **rîndul** oamenilor celor sălbateci” (40^r; v. și 16^r, 16^v, 25^r, 35^v, 47^v-2).

rînză s. f. „stomac”: „Și spintecară peștile și găsîră în **rînză** lui o piază scumpă nastamată” (47^r).

roată s. n. în var. de pl. **roate**: „iată că ț-am trimis giucărei copilărești: căruț cu 2 **roate**” (13^v; v. și 14^r).

românește adv. în var. **rumânește**: „să chiiamă grecește pigmei, iară **rumânește**, pitici sau mici de stat” (39^v).

rug s. m. „mur”: „răsădi mărașiuni, **rugi**, măcieș, spini înghimpoș” (61^r).

sabie s. f. expr. *a pune sub sabie* „a omorî, a ucide”: „ce le ieșe înainte, tot **supt sabie pune**” (25^r; v. și 68^r).

safir s. n. în var. **samfir-piatră**: „Și scoasă masa lui Darie de **samfir-piatră**” (30^r).

salonicean s. m. în var. **solonean** „locuitor al Salonicului”: „iară **solonenii**, dacă văzură, rău să spăimîntară de Alexandru” (14^v; v. și 15^{v-2}).

sampson s. m. „dulău, zăvod”: „Și scoasă 4000 de podvodnici și 2500 de **sampsoni**” (38^r; v. și 57^r).

sălbatic adj. în var. **sălbatec**: „îl ucisără oamenii **sălbateci**” (32^r; v. și 39^v, 40^{r-3}, 40^{v-3}, 42^r, 65^v).

săvîrși vb. „a muri”: „Și așa **să săvîrși** marele Poriu-Împărat de la Indie” (56^r; v. și 76^v).

scaun s. n. „tron”: „Antioh șide în **scaunul** cel împărătescu a lui Alexandru ca un împărat” (63^r; v. și 15^r, 33^r, 69^r).

scîrbă s. f. „întristare”: „Cum mi să arătă cinste lumii aceștia întru puțină vreme, iară acum degrabă îm veni **scîrba!**” (53^v; v. și 53^v, 76^v).

scîrbit adj. „amărit”: „era tot **scîrbit** și mîhnit de jale morții sale” (48^r; v. și 48^r, 71^r).

scrie „a înregistra, a inventaria”: „Alexandru **scrisă** oștile și să aflară 640000 de oaste” (38^r; v. și 51^r).

scriptură s. f. „însemnare, consemnare, relatare scrisă”: „acum era 8 luni de cînd îș vădzusă Alexandru moarte lui și **scriptura** la *Cetate Soarelui*” (48^v).

scrisoare s. f. „înregistrare, inventariere”: „Alexandru... porunci... să facă căutare și scrisoare oștilor” (26^r).

scula vb. 1. „a se pregăti să plece”: „Ce, fraților, rogu-vă pre voi ca, în ce ceas **veț** vede voi cărțile împărății<i> mele, **să vă sculaț** și să veniț mie întru ajutor” (54^r).

2. „a se ridica împotriva cuiva”: „Și **să sculară** mult oameni de aceia asupra lui Alexandru” (42^r).

se pron. refl. în var. **să/să s (= să)**: „Iară antinei<i> **să** spăimîntară” (17^r; v. și 13^{v-2}, 14^{r-2}, 14^{v-3}, 15^{r-2}, 15^{v-3}, 16^{r-6}, 16^{v-2}, 17^{r-2}, 18^{r-6}, 18^{v-4}, 19^{v-4}, 22^{r-2}, 22^{v-4}, 23^{v-2}, 24^{r-4}, 24^{v-4}, 25^{r-2}, 25^v, 26^{r-4}, 26^{v-2}, 27^r, 27^{v-5}, 28^{r-2}, 28^{v-5}, 29^{r-2}, 29^{v-2}, 30^r, 30^v, 31^r, 31^{v-4}, 32^v, 33^v, 34^{r-6}, 34^{v-3}, 35^r, 35^{v-5}, 36^{r-7}, 36^v, 38^r, 39^r, 39^{v-2}, 40^{r-2}, 40^{v-4}, 41^r, 41^v, 42^r, 42^{v-2}, 43^{r-2}, 43^{v-2}, 44^{r-4}, 44^{v-3}, 46^{r-3}, 46^{v-4}, 47^{r-2}, 48^{r-2}, 48^{v-4}, 51^{r-3}, 51^{v-6}, 52^{r-10}, 52^{v-3}, 53^{r-9}, 53^{v-2}, 54^{r-6}, 54^{v-2}, 55^{v-4}, 56^{r-2}, 58^r, 59^{r-2}, 60^{r-3}, 60^v, 61^{r-4}, 63^{r-2}, 64^{r-3}, 65^{r-4}, 65^v, 66^{r-2}, 66^{v-4}, 67^{r-3}, 67^{v-4}, 68^{r-2}, 68^v, 69^{r-3}, 69^v, 70^r, 70^{v-5}, 71^{r-3}, 71^v, 72^{r-2}, 72^v, 73^{r-2}, 74^{r-4}, 74^{v-2}, 76^r, 76^{v-2}); „porunci îndată oștilor lui să **să** gătească de război” (14^r; v. și 13^v, 14^v, 15^v, 16^{r-3}, 16^{v-3}, 17^r, 17^v, 18^r, 18^{v-2}, 19^{v-2}, 22^{r-2}, 24^r, 24^{v-3}, 25^{r-2}, 26^{v-4}, 27^{r-2}, 27^v, 28^{r-3}, 29^{r-2}, 30^{v-2}, 31^r, 31^v, 32^{r-4}, 33^v, 34^r, 34^{v-2}, 35^r, 35^{v-3}, 36^r, 36^v, 38^{r-2}, 39^r, 39^v, 40^{r-4}, 41^{r-2}, 41^{v-2}, 42^{r-2}, 42^{v-2}, 43^v, 44^r, 44^v, 46^r, 46^{v-2}, 47^{r-3}, 47^{v-2}, 48^{r-3}, 51^r, 51^{v-5}, 52^{r-2}, 52^v,

53^r, 53^v-3, 54^r-3, 54^v-2, 55^r-8, 55^v, 57^v-2, 59^r-3, 59^v, 60^r-2, 60^v-5, 61^v, 63^v-3, 64^r-4, 64^v-4, 65^r-6, 65^v, 66^v, 67^r, 67^v-4, 68^r, 68^v-3, 69^r, 69^v, 70^r-4, 70^v-3, 71^r, 73^v-4, 74^r, 74^v-3, 75^v, 76^r).

seamă s. f. în var. **samă** 1. „număr”: „Și audziră atinenii că vine Alexandru la cetate cu multă **samă** de oaste” (15^v; v. și 26^v-2, 35^v, 54^r). 2. loc. adj. *fără de samă* „fără număr, nemăsurat”: „Și strînsă aur și argint mult, **fără de samă**” (19^v; v. și 39^v, 42^v, 56^r).

seară s. f. în var. **sară**: „Și așa să bătură de dimineață *pîn* în **sară**” (51^v; v. și 27^v, 63^v).

semălui vb. în var. **sămălui** „a (se) aseamăna”: „Filoane, **sămăluiescu-te** pre tine oameni a fi tu Alexandru-Împărat” (33^v).

serafim s. m. în var. **sarafim** „înger de rang superior, situat ierarhic între arhangheli și heruvimi”: „raiul este împrejur îngrădit cu foc ... și-l străjuiescu heruvimi și **sarafimi**” (44^v).

sfat s. n. „discuție”: „și făcură **sfat**: închina-să-vor lui Alexandru au ba?” (15^v; v. și 18^r).

sfădi vb. „a se certa”: „Iară cînd fu odată, **să sfădiră** feciorii lui Adam” (43^v).

sfeșnic s. m. „conducător”: „Astăz tu luminez întru greci, tu ești **sfeșnicul** Machedonii<i>” (71^r).

sfîrșenie s. f. „sfîrșit”: „agiunsă la un cîmp pustiiu fără de **sfîrșenie**” (39^v).

sirmă s. f. „fir de aur sau de argint”: „Și-l mai băgă într-alte curț, întru carele era preste tot așternută casa cu urșinic și cu florile de **sirmă** și prisne cu aur” (67^r).

slobod adj. (despre animale) „fără supraveghere”: „Lifantele, după obiceiul lor, dacă să vădzură **slobode**, îndată plecară a fugi” (52^r).

slobozi vb. 1. „a elibera din captivitate”: „După aceea suiră pre iscoadele acele într-un deal înalt de vădzură, apoi îi **slobodzi**” (26^v; v. și 35^v). 2. „a lăsa să plece”: „Împărate Alexandre, iată, să roagă voinicii Împărății<i> Tale ca **să-i sloboz** pre la a lor țar ca să-ș mai vadă moșiile” (74^v; v. și 70^r). 3. „a lăsa să acționeze conform voinței și dorinței proprii” „Și **slobodzi** Alexandru pre Filon să margă” (52^v).

slovă s. f. „literă (chirilică)”: „deasupra lor era scrisă **slove**, pre care **slove** le-au cetit Alexandru” (41^r; v. și 40^r-2, 46^r, 47^v, 61^v).

smeri vb. 1. „a înfrînge mîndria cuiva; a umili”: „O, lume înșălătoare! Cum să întoarce anul ca o roată: și binele, și răul și cum **smerești** pre cei ce să înalță cu mîndrie!” (31^v). 2. „a se căi”: „să nu te pre voznoșăști, că **te vei smeri**” (31^v-32^r).

sminti vb. „a tulbura”: „Ce crez eu că moarte ta **sminti-va** toată lume” (25^r).

socoti vb. „a îngriji, a ocroti”: „Iată, fraților, că de astădz dau la mîna voastră pre maică-me, Olimbiada, și pre împărăteasa me, Ruxanda, ca să le cinstiți și **să le socotiți** *pîn* la moarte lor” (75^v).

soție s. f. „tovarăș”: „Antioahe voievodule, gătești-te de mergi cu **soție** ta, Candosal, sol la maică-sa, Cleotila” (64^r).

sparge vb. „a înfrînge, a nimici”: „Și întru acel ceas îi **sparsără** oaste lui și-i prădară țara” (39^r; v. și 53^v-2, 54^r, 60^r, 63^r, 72^v).

spart adj. „înfrînt, nimicit”: „Darie-Împărat, dacă vădzu oaste lui **spartă**, încălecă și fugi la Persida (28^r).

spăimînta vb. „a se înspăimînta”: „Și **mă spăimîntai** de ei și fugii” (16^v; v. și 14^v, 17^r, 18^r, 24^v, 26^v, 28^r, 29^r, 29^v, 35^r, 36^r, 47^r, 52^r, 54^r, 63^r, 65^r, 66^v, 67^r-2, 67^v, 73^r).

spre prep. **1.** „asupra”, împotriva”: „O, dragii miei machidoneni buni, vetejii lumii, fiți bărbat și simeț și nu vă întristați, pentru că aduce Darie atâte oști **spre noi**” (28^r; v. și 14^v-2, 26^r, 35^r, 35^v-2, 39^r, 51^v-2, 52^v, 54^r, 57^v, 63^r). **2.** „de”: „Alexandru să milostivi **spre soli și-i iertă**” (27^v; v. și 15^r, 17^r, 19^v, 22^r-2, 25^r, 30^r, 42^r, 48^r-2).

sta vb. **1.** expr. *a sta cu război* „a ataca”: „mai bine **să stei cu războiul**, să bată cu dînsul” (15^v). **2.** (sens contextual) „a deveni, a se transforma”: „Și **stătu** Alexandru în Antioh ca un voievod” (63^r).

stemă s. f. „coroană”: „Și să deșteptă Alexandru din somn întristat foarte și plin de frică și luo **stema** ce împărătească din cap și o pusă pre masă” (70^r; v. și 18^v, 19^r, 30^r, 43^r, 52^v, 56^r, 57^r, 59^r, 68^v).

stîlp s. m. **1.** „statuie”: „Și întru aceea țară era doi **stîlpi** de marmore poleiț cu aur și era pre un **stîlp** dzugrăvit Iraclie-Împărat, și pre alt **stîlp** era dzugrăvit Saramida, împărăteasa lui” (40^v; v. și 25^v-3, 40^r-3, 41^v, 46^r, 65^v). **2.** „Turnul Babel”: „să să strîngă toț voievodzii în Vavilon, la **stîlpul** cela făcut după potop unde să împărțiră limbile” (22^v).

stîlpare s. f. „ramură verde înfrunzită”: „După aceste ieșiră cetățanii toț cu **stîlpări** de finic” (18^v).

stîncă s. f. în var. **stincă**: „să ascunsără în n<i>ște **stinci** de piatră și scăpară” (39^v).

stobor s. m. „gard”: „Și dzisă Alexandru să facă **stoburi** de cătră pădure” (40^r).

strașnic adj. „puternic”: „Că era și Poriu un împărat mare și **strașnic**” (35^r).

stratocamil s. m. „struț”: „Și mai scoasă 660000 de cămile și 850000 întunerice de oi și 360000 boi graș și 700000 de bivoli și **stratocameli**” (57^r).

străjui vb. „a păzi”: „raiul este împrejur îngrădit cu foc și-l **străjuiescu** heruvimi și sarafimi” (44^v).

străin adj. în var. **strein**: „Dulcele meu Alexandre, cum de te înduraș de mă lăsaș prin țări **streine**?” (76^v; v. și 69^r, 75^r).

strica vb. constr. *a strica legea* „a anula, a nesocoti”: „tu te faci sîngur tîlhariu și **lege** solilor împărătești o **strici**” 27^v.

stropși vb. „a cotropi”: „porunci îndată oștilor lui să să gătească de război, ca să margă **să stropșască** toată Țara Machedonie” (14^r; v. și 22^v, 51^v).

sub prep. în var. **supt**: „Și era oameni foarte mulț și șide **supt** acei pomi” (42^v; v. și 14^v, 15^v, 23^r, 23^v, 24^r, 25^r, 35^r, 43^r, 43^v, 47^v, 48^v, 53^v, 58^r, 58^v, 67^r, 68^r, 69^v, 71^r).

subsuoară s. f. în var. **suptsioară** loc. adv. *pre suptsioară* „sub braț”: „și lovi pre Poriu **pre suptsioară**” (55^v).

supus adj. (despre corpuri de armată) „așezat (la pîndă) într-un loc ferit”: „Atunce îndată s-au ivit și Alexandru din pădure cu oaste ce **supusă**” (60^r).

șaică s. f. „ambarcație fluvială mică”: „Și făcură o **șaică** și întră Alexandru în **șaică** cu Potolomei, cu Antioh și cu Vizantie și Sălevechie” (42^v; v. și 41^r, 41^v-2).

ședea vb. „a se odihni”: „Și **ședzu** Alexandru acolo în cetate de să odihniră 12 dzile” (25^v; v. și 30^r).

tare adj., adv. **1.** adj. expr. *a fi mare și tare* „a fi puternic”: „Au **nu era** acesta odată **mare și tare**?” (56^r). **2.** adv. loc. adv. *mai tare* „mai degrabă”: „să purcedzi cu toate oștile tale cum știi **mai tare**” (51^r).

tăbărit adj. (despre oaste) „așezată în tabără”: „găsi acolo pe Potolomei și pe Filon și toată oaste lui **tăbărită** acolo” (34^r; v. și 71^r).

ticălos adj. „sărman; nenorocit”: „O, **ticăloasă** viața me ce fără de vreme și **nenorocită**!” (76^v; v. și 30^v, 36^r, 36^v, 43^r, 55^v).

tins adj. (despre corturi) „instalat”: „Și să întimpinară acolo unde era așternut pământul cu covoară de urșinic și corturile **tinsă**” (74^v).

țilcui vb. „a se traduce”: „Și să chiiamă și **să țilcuieste** berbecile de la răsărit, Darie-Împărat, leul de la amiiadzăzi, Poriu-Împărat, iară pardoșii, crai<i> de la apus” (18^v).

țilhui vb. „a jefui”: „Omule, pentru ce **țilhuiuști** și ucidzi oameni și jefuiești săracii?” (73^r).

tobă s. f. în var. **dobă**: „luoa audzul de glasul mudzicilor și de sunetul **dobelor**” (74^v).

tocmai adv. în var. **tocma**: „străbătură machidonenii **tocma** în corturile împărătești” (53^r; v. și 22^r, 48^r, 53^r, 55^v, 76^r, 76^v).

tocmeală s. f. în var. **tocmală** „aranjare, organizare”: „Și pusă oștile în patru părți cu bună **tocmală**” (28^v).

tocmi vb. **1.** „a orîndui, a aranja”: „Da-ț-voi numai 3 dzile **pîn** cînd îț **vei tocmi** împărățiile și domniile” (75^v; v. și 18^v, 32^r, 32^v, 70^r, 75^v). **2.** „a pregăti”: „**pîn** în sară **tocmiră** și gătiră 350000 de oaste gata de război” (63^v).

trage vb. „a se întinde spre...”: „De aice înainte să începe țara cerșilor, ce **să trage** spre miazănoapte” (19^v; v. și 69^v).

traistă s. f. în var. **traistră**: „eu ț-am trimis numai o **traistră** de chiperi” (14^r).

treabă s. f. **1.** „folos”: „O, blajentie Ivantie! Dar de ce **treabă** esti această apă?” (43^v; v. și 52^v). **2.** loc. adj. *de treabă* „priceput”: „Și aleasă Iraclie-Împărat tot oameni **de treabă**” (41^v). **3.** expr. *a nu avea treabă a...* „a nu avea voie a...”: „Tu **n-ai treabă a** da învățături solilor împărătești” (33^r).

trei num. card. în var. **trii**: „și era divanul lui Darie tot cu pietri scumpe împodobit și era în **trii** unghiuri” (32^v).

treilea num. ord. în var. **trie/triia/triele/triile**: „Și să dusă de acolo la **a trie** poartă” (34^r; v. și 16^v, 34^v, 36^r); „Cînd s-au plinit dzioa **a triia**, au chiebat Alexandru pre toț voievodzii” (76^r; v. și 31^r); „Cînd au scris Darie **al triele** rînd carte la Alexandru” (31^v); „Și-i mai dediră și **al triile** păhar” (33^v).

trimite vb. și în var. **trimeti**: „Și de la noi încă să-ț **trimetim** în toț anii haragi și oaste” (15^r); cf. și **trimite** (13^r-4, 13^v-4, 14^r-5, 14^v, 15^r-4, 16^r-2, 22^v, 23^r-3, 23^v, 24^v, 26^v-2, 27^r, 27^v-2, 31^v, 33^r, 33^v-2, 34^r-3, 34^v, 35^r, 35^v, 39^r, 42^r, 43^v, 44^r, 51^r-3, 54^r, 54^v, 57^v-2, 59^r-3, 59^v-4, 63^r-2, 63^v, 64^r-3, 68^r, 68^v, 69^r-2, 71^v-2, 72^r, 73^v, 75^r).

trîmbiță s. f. și în var. **trîmbiță** „trompetă, goarnă”: „Apoi începură a bate în dobe și a dzice în **trîmbiță**” (18^v; v. și 17^r, 18^v, 64^v, 74^v); „Și îndată începură războiul, dzicînd **trîmbițele** și surlele” (28^v).

trînti vb. expr. *a trînti (pe cineva) de (sau la) pămînt* „a doborî (pe cineva)”: „îl rădică în sus și apoi îl **trînti de pămînt**” (76^r; v. și 55^v).

trup s. m. **1.** „corp (al unei ființe)”: „marsă răce prin inimă și-m slăbi tot **trupul** meu” (75^v; v. și 39^r, 42^v, 55^r, 55^v, 70^r-4, 70^v-7). **2.** „cadavru”: „Duceți-vă la Ierusalim și luați **trupul** Eremiei prorocului” (74^r; v. și 76^r).

tuse s. f. în var. **tusă**: „să apropiară 4 boale de trupul tău: **tusa** albă...” (70^v).

țărîină s. f. în var. **țărîină**: „cînd să vor împlini 50 de ani, toți vor intra supt pămînt și să vor face praf și **țărîină**” (71^r; v. și 56^r).

ține vb. **1.** „a se considera”: „Și tu **te ții** tînăr, iară dzilele or fi puține și vei muri” (72^v; v. și 27^v). **2.** expr. *a ține drumul* „a practica țîlhăria la drumul mare”: „Odată adusă la Alexandru un țîlhariu de cei ce **țin drumul**” (73^r).

ținut s. n. „moșie”: „Alexandru îi dede lui o cetate cu toate **ținuturile** ei” (73^v).

țîță s. f. și în var. **țîță** „sîn, mamelă”: „mă așaptă pîn cînd mă voi înțărca de la **țîța** maicii mele” (13^r); „te giură cu Dumnedzău și pentru **țîța** ce ai supt de la mine” (72^r).

unu num. card. loc. adj. *tot ca unul* „la fel, identic”: „Au doară sînteț amîndoi vetej **tot ca unul?**” (64^v).

urdie s. f. „oaste, hoardă”: „acolo era toți împărații, crai<i> și voievodzii lui Alexandru cu **urdiile** și cu polcurile sale tăbărîț acolo” (71^r; v. și 36^r, 53^r).

uric s. n. „act, document”: „Iară Alexandru îi dede lui 40000 de galbeni și-i dăru și orașul acela cu **uric** împărătesc” (74^r; v. și 73^v).

urșinic s. n. „catifea”: „Și-l mai băgă într-alte curți, întru carele era preste tot așternută casa cu **urșinic**” (67^r; v. și 74^v).

vasilisc s. m. „reptilă fabuloasă”: „făcu o ușe de anchit-hier, care niciun her nu-l taie fără numai cu otravă de **vasilisc** să lucrează” (61^r).

vărsat adj. „turnat prin topire”: „Și mai scoasă 120000 de tipsii de aur **vărsate**” (57^r; v. și 19^r, 22^r, 30^r-2, 38^r, 71^v).

vedea vb. în var. **vede**: „**Vede-vei**, Împărăție Ta, cum voi trece” (52^v; v. și 13^r, 13^v, 19^v, 24^v, 25^v, 26^r, 40^r, 41^r, 42^v, 44^v, 46^r, 52^r, 54^r, 60^r, 65^v-2, 67^r, 70^r, 71^r, 72^r-2).

veseli vb. (a se ~) „a se înveseli”: „Și audzi Darie că-i vine ajutoriu de la Poriu-Împărat și **să vesăli** foarte” (35^v; v. și 43^v, 54^r, 57^v, 64^r, 69^r, 70^v).

viers s. f. „sunet caracteristic scos de unele păsări”: „Și era niște pasări întru acei pomi minunate de frumoasă, carele cînta cu niște **viersuri** minunate de frumoasă” (43^r).

viețui vb. „a trăi”: „Și marsără și omul cu dînșii și-i dusă pre apa Efracului unde **viețuisă** lov bogatul în dzilele sale” (74^r; v. și 22^r, 43^v, 44^r-3, 71^r, 75^v).

visternic s. m. „depozitar”: „Întru o dzi veni **visternicul**” (72^v; v. și 73^r).

vîlfă s. f. „faimă, renume”: „tu încă sameni a fi cu **vîlfă** mare” (65^r).

vîrstă s. f. loc. adv. *fără de vîrstă* „minor”: „nu să cade a bate, Împărăție Ta, război cu unul ca acela, căci esti **fără de vîrstă**” (14^v).

vlădică s. m. „episcop”: „Și cu dînsăle era 2000 fete despletite și 1000 de **vlădici** indienești” (56^r).

voi pron. pers. în var. de dat. **vooa**: „Și **vooa** v-am lăsat 1000 de boi” (16^v; v. și 22^v-4, 23^r-2, 23^v, 24^v, 43^v, 54^r, 57^v, 75^r).

voie s. f. (sens contextual) expr. *a-și face voie bună* „a se înveseli”: „Iară Alexandru, acum era 6 luni de dzile de cînd era tot scîrbit pentru jale morții sale ... și **nu-ș** mai făcuse **voie bună**” (48^r).

voievod s. m. și în var. **voievoda 1.** „comandant de oști”: „Alexandru audzînd aceste, îndată porunci la toț **voievodzii** să-ș scoată fieștecarele oștile sale” (26^r; v. și 18^v, 22^r-2, 22^v, 25^v, 27^r, 27^v, 28^r, 32^v, 34^r, 34^v, 36^v, 39^r, 40^v, 41^r-2, 51^r-2, 52^v-2, 53^r, 54^r, 56^r, 57^v, 59^r, 60^r, 63^r, 63^v-2, 64^r-3, 64^v-2, 67^r, 68^r-2, 69^v-7, 71^r-2, 71^v, 73^r, 74^r, 74^v-3, 75^r, 76^r). **2.** „titlu domnesc”: „De acolo au vinit în Țara Moldaviei în zilele lui **Dragoș-Voievoda**” (22^r); cf. și **voievod**: „nimene într-însa nu viețuie fără numai în Țara Leș<a>scă, pîn la venire lui **Dragoș-Voievod**” (22^r).

voinic s. m. „ostaș”: „au întrat și el sîngur acolo unde era bulucită oaste și cîțva **voinici** veteji pre lîngă dînsul” (28^v; v. și 18^r, 32^v, 34^v, 74^v-2).

volnic adj. „liber”: „**Volnic** este solul să răspundă înainte împăratului orice va vre” (33^r).

vornic s. m. (sens contextual) „boier”: „Iară cînd fu întru o dzi, veni la Alexandru un **vornic**. Și odată fusă el bogat, iară apoi rămăsă la mare lipsă și sărăcie” (73^r).

văznesei vb. în var. **voznosi** „a se semeți”: „**să nu te pre voznosăști**, că te vei smeri, că oarecînd era și Anarhos împărat și **să pre voznosi** și apoi îl ucisă oamenii sălbateci” (31^v-32^r).

vraci s. m. „doctor”: „Iară eghiptenii, oarecum și cum obliciră pentru aceasta și știind ei că Filip este dohtor lui Alexandru, scrisă cartea la Filip **vraciul**” (24^v; v. și 24^v-5, 25^r, 69^v, 75^v-3).

vrednic adj. expr. *a (nu) fi vrednic* „care (nu) este în stare, care (nu) posedă însușirile necesare pentru a săvîrși ceva”: „Și atîta moarte s-au făcut, cît **nu era vrednici** cei vii să îngroape pre cei morț” (52^r).

vreme s. f. loc. adj. *fără de vreme* „care este nepotrivit”: „O, ticăloasă viața me ce **fără de vreme** și nenorocită!” (76^v).

zahara s. f. „provizii”: „Și mai adusă 845000 de cămile încărcate de **zahara** pentru treaba oștilor” (52^v).

zahăr s. n. în var. **zahar**: „vădzură niște pomi înalț și foarte frumoș și poamele într-înșii, dulci ca **zaharul**” (43^r; v. și 47^r).

zi s. f. în var. **dzioa/dzî**: „Și bătură întru o dzi toată **dzioa**” (24^r; v. și 27^v, 32^v, 39^r, 44^v, 51^r-2, 55^r, 57^r, 61^r, 63^v, 64^v, 66^v, 69^r, 70^v-2, 72^r, 74^v, 76^r-3); „Iară cînd fu a trie **dzî**, Alexandru nu mai putu răbda” (36^r; v. și 64^v, 66^v).

zicătură s. f. în var. **zicătură** „instrument muzical”: „Apoi începură a bate în dobe și a dzice în trîmbiță și în surle și într-alte **zicături** minunate” (18^v).

ziditură s. f. „construcție”: „Și într-ace cetate era **zidituri** tot de marmore porfiră și poleite cu aur” (61^v).

zisă s. f. „poruncă”: „Și ieși Adam și Eva de aice după **dzisa** îngerului” (44^r).

Parcurgînd cu atenție lista de cuvinte prezentată mai sus, se impun cîteva **concluzii**.

Cele 470 de cuvinte inserate se caracterizează prin faptul că, deși curente în epocă, fie au dispărut din limba română literară standard, avînd o repartitie teritorială restrînsă, deci cuvinte învechite ori folosite astăzi regional sau în vorbirea populară (*acestași, aspidă, cămară, chip, cislă, ciudesă, gadină, glogodzală, hanger, haraci, hazna, inorog, ispolin, împărăți, Împărăția Ta, machidonean, machidonesc, negomudr, ni, oricarele, persi, purcede, pustie, scriptură, rîmlean, rîmlenesc, sfîrșenie, uric, visternic, voievoda, vraci, zahara* etc.), fie prezintă, ca rezultat al modificărilor semantice, sensuri diferite de cele din româna literară (*amiiazăzi „sud”, bazaconie „nelegiuire”, bătaie „luptă”, bere „băutura”, carte „scrisoare”, căuta „a privi”, clăti „a (se) mișca”, de „din”, „pentru”, „de la”, dobîndă „pradă de război”, fecior „copil”, foarte „mult, tare”, greșeală „păcat”, grumaz „gît”, ispiti „a afla”, întuneric „număr foarte mare”, jale „dor mare”, limbă „popor, neam”, măreț „mîndru”, mișel „sărac”, mîndrie „înțelepciune”, moș „strămoș”, muncă „chin, tortură”, pomana „amintire, pomenire”, povară „sumă de 1000 de galbeni”, socoti „a îngriji, a ocroti”, soție „prieten, tovarăș”, sparge „a înfrînge, a nimici”, stîlp „statuie”, tocmeală „aranjare, organizare”, tocmi „a orîndui, a aranja”; a pregăti”, voinic „ostaș” etc.), fie, ca variante (de regulă învechite, regionale sau populare), se deosebesc de cele actuale doar prin formă, unele din acestea circulînd și astăzi în anumite graiuri dacoromâne (*acole, adică, aice, alături, atunce, avidoma, berbece, besărică, capitan, carele, cădelniță, cătră, cetitoriu, ci „ce”, cîmpi, copaci, cure „a curge”, dară, dascal, denapoi, dinluntru, dohtor, Dumnedzău, (e)lifantă, feliu, her, frumsăță, iară, întra, împrotiva(ă), învălit, lacrămă, măcieș, meșterșug, mulțami, nicăiuri, păhar, pre, poclon, purure, rădica, roate, rumânește, samă, tîmpla, tusă, zahar* etc.).*

Examinați din punct de vedere etimologic*, termenii înregistrați se repartizează astfel: 144 de cuvinte moștenite din latină, 116 cuvinte formate pe teren românesc, dintre care 57 de formații românești cu bază derivativă latină, 26 de termeni derivați din bază slavă și 33 de unități avînd bază derivativă de altă origine, 115 cuvinte împrumutate din slavă. Cuvintele rămase (93) sînt turcisme (15), maghiarisme (12), cuvinte provenite din limbile bulgară (12) și neogreacă (9), dar și cuvinte de origine diversă (33) sau cu etimologie necunoscută/neclară (16). Din această distribuție a termenilor incluși iese în evidență elementul latin, care, împreună cu formațiile românești, constituie 55%, depășind, ca răspîndire, elementul slav (25%). Din acest punct de vedere, textul manuscrisului cercetat se deosebește întrucîtva de textele de aceeași întindere din perioada veche a limbii române, îndeosebi din secolul al XVI-lea, în care cuvintele de origine nelatină, în special slavă, erau uzuale, situația fiind ușor explicabilă și datorită faptului că asemenea scrieri erau traduceri din limba slavă**

O ultimă constatare se referă la faptul că mai mult de jumătate din termenii consemnați fac parte din vocabularul fundamental al limbii române vechi***.

* În cazul expresiilor, locuțiunilor etc. determinarea originii s-a făcut după cuvîntul-bază unde termenul a fost lucrat.

** Vezi, în această privință, Densusianu II 1961, p. 267-341; cf. și Chivu 1993, p. 210-222; Costinescu 1981, p. 179-201; Gheție-Teodorescu I 2005, p. 60-65; Mareș 1969, p. 102-111; Teodorescu-Gheție 1977, p. 132-137.

*** Vezi Tudose 1970, p. 119-164.

Referințe bibliografice

- Cartojan 1910 = N. Cartojan, *Alexandria în literatura românească*, București.
- Costinescu 1981 = *Codicele Voronețean*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu, București.
- Chițimia, Simonescu 1963 = *Cărțile populare în literatura românească*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, vol. I, București.
- Chivu 1993 = *Codex Sturdzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, București.
- Densusianu II 1961 = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române. Vol. II. Secolul al XVI-lea*. Ediție îngrijită de prof. univ. J. Byck, București.
- Gheție-Teodorescu I 2005 = *Psaltirea Hurmuzaki I*. Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu, București.
- Mareș 1969 = *Liturghierul lui Coresi*. Text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș, București.
- Teodorescu-Gheție 1977 = *Manuscrisul de la Ieud*. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, București.
- Tudose 1970 = Claudia Tudose, *Vocabularul fundamental al limbii române vechi*, în *Sistemele limbii*, București, p. 119-64.